

Alfred Hjalmar Elmquist

Tilbageblik

*Erindringer om en barndom og ungdom i Århus
midt i forrige århundrede*

Ved Emanuel Sejr

Alfred Hjalmar Elmquist (1819–92) var søn af Aarhus Stiftstidendes redaktør A. F. Elmquist og blev student fra Århus Kate-dralskole 1836. Efter sin teologiske embedseksamen vendte han tilbage til Århus, hvor han en tid var adjunkt ved Den videnskabelige Realskole, ligesom han også underviste ved katedralskolen. I 1853 ansattes han som residerende kapellan ved Frue Kirke og sognepræst i Åby og virkede i dette embede, indtil han 1864 forflyttedes som sognepræst til Virring-Essenbæk; her forblev han til 1890, da han tog sin afsked og flyttede tilbage til Århus, hvor han døde 1892.

Erindringerne, som pastor Elmquist nedskrev i sine to sidste leveår, foreligger i en maskinskrevet afskrift i Det kgl. Bibliotek (Ny Kgl. Saml. 4092, 4°); første halvdel, som bringes her, omfatter tiden indtil 1864 og er suppleret med oplysninger om de forskellige omtalte personer og forhold.

Som det umiddelbart vil fremgå af erindringerne, var pastor Elmquist ikke uden en vis selvbevidsthed, men den generthed, han kæmpede med som dreng, fulgte ham på en måde hele livet: of-fentlig fremtræden faldt ham ikke naturlig, hvorfor han ikke følte trang til at gøre sig gældende udadtil. Dog var han en årrække sogne-rådsformand i Åby, hvad han mærkeligt nok ikke nævner i erin-dringerne, skønt der gives ham det skudsmaal, at han forstod »med dygtighed at lede forhandlingerne, ligesom han førte protokollen meget omhyggeligt« (Aug. F. Schmidt: Aaby Sogns Historie II, 1943, s. 75 f.).

Som prædikant var han i besiddelse af »en vis velgørende ro og sand værdighed«; hans sprog var smukt formet, »stundom rytmisk

velklingende; men han gav sig meget sjældent hen i det følelsesfulde og illustrerede ikke sin tale med billeder eller småtræk, hvorved der måske stundom blev noget tørt over hans prædikener«. En af hans konfirmander karakteriserer ham som »en stille, god mand« (A. St. Aarb. 1944, s. 112). Om hans virksomhed som lærer foreligger der meget anerkendende udtalelser af rektor K. C. Nielsen (Den videnskabelige Realskoles program 1853, s. 20).

»Elmquist« er svensk Navn, og efter al Sandsynlighed stamme og vi Elmquister fra Sverige. Hvad vor Nedstamning angår kunne vi desværre ikke see længere tilbage end til mine Bedsteforældre, såvel på fædrene som på mødrene Side. Min Faders Fader var Skomagermester i Kjøbenhavn, men skulde være indvandret hertil fra Sverige; såvidt vides var der nok dengang ej heller Flere hertillands af dette Navn.

Også min Morfaders Navn er vistnok enestående her i Landet, og da han ingen Sønner havde, synes det næsten, at Navnet må være uddød med ham. Han hed Folandt, var født i Kjøge og blev Murmester i Kjøbenhavn, hvor han i sin Tid ejede et Par Gårde; en i Nyhavn og en anden i Gothersgaden.

Skomager Gudman Elmquist, gift med Datteren af en Gartner Thisted i Aalborg, havde med hende 3 Sønner: 1) Adolf Frederik (min Fader), 2) Geert, som – trods sin Ulyst – blev sat til Faderens Håndværk, og som sådan senere etableret først i Kjøbenhavn, senere i Aalborg, hvor han forblev indtil sin Død; adskillige Aar før denne indtraf, havde han opgivet Håndværket og levede tarveligt af en lille Kapital, han havde samlet sig, 3) Jakob, som kom i Bogtrykkerlære hos min Fader i Aarhus, senere selv fik Bogtrykkeri i Kjøbenhavn, hvor det dog efterhånden gik tilbage for ham; endelig fik han ved Slægtninges Hjælp i Aalborg et Lejebibliotek. I Aalborg døde han. Han havde været ulykkelig gift, og var bleven skilt fra Konen; de havde en Søn ved Navn Claudius, om hvem jeg intet veed, med mindre det skulde være den Elmquist, om hvem jeg nylig (1891) har hørt, at han for nogle Aar siden skal have arbejdet som Svend hos en Kunstdrejer Evert her i Aarhus.

Af Gudman Elmquists 2de Døtre blev den ældste: Marie gift med sin Fætter *Jørgen Thisted* og blev Moder til den bekendte Forfatter Valdemar Thisted. Hun døde tidlig i Gyrstinge ved Ringsted, hvor hendes Mand var bleven Præst, og hvor han forblev til

Pastor A. H. Elmquist.

Efter foto på
Aby kænnerkontor.

sin Død. (Han var en særdeles klog og vittig Mand, også digterisk begavet. Blandt Andet haves af ham en Digtsamling, betitlet: »Kors og Psalter«. I »Aarhus Stiftstidende« (i Aargangene mellem 1836 og 40) skrev han en Række meget vittige Artikler under Navn af »En gammel Landsbypræst«, hvilke gjorde stormende Lykke, og under Navnet »Serapion« skrev han i »Læsefrugter« adskillige Fortællinger f. Exp. »Judasbilledet«, »Selvopoffrelse«, »Linedandserinden«, »Min Giftermålshistorie« m. m.).

Gudman Elmquists yngste Datter hed Ane. I en meget ung Alder blev hun gift med en Kaperkaptejn ved Navn Vogelsang. Han gjorde i Krigen med Englænderne mange Priser og førte til en Tid et flot Liv, men ved Krigens Ophør udtømtes snart hans Velstandskilder; ved Spil og deslige søgte han forgjæves at ophjælpe sine Finanser, og da Kreditorerne blev ham for nærgående, gjorde han sig usynlig og efterlod Kone og Barn (en Søn ved Navn Carl) i en hjælpeløs Forfatning. Den arme Kone måtte med Smerte see på, at Kreditorerne trængte ind og bortførte alle hendes Ejendele, og Manden lod Intet høre fra sig. Om hendes Forældre endnu vare i Live, veed jeg ikke, men en Tid derefter kom hun i Huset hos kgl. Skuespiller Christen Nieman Rosenkilde, der var en Ungdomsven

af min Fader fra den Tid, da Rosenkilde var Cantor i Aarhus. I dette Hus var hun meget afholdt både af Små og Store; i sin Fortælling »Carstens Skriftemål«, der egentlig indeholder Minder fra det Rosenkildeske Hus, har Adolf Rosenkilde – efter sit eget Udsagn til mig – givet i en af de skildrede Personer et Billed af hende i sym-
 pathetiske Træk.

På et Besøg, hun nogle Aar senere aflagde hos sine Slægtninge i Aalborg (Morbroderen var Gartner der) gjorde hun Bekjendtskab med en ung Kjøbmand ved Navn Jens Herskind (senere engelsk Vicekonsul). Han forelskede sig i hende, og den sidste Aften før hendes Afrejse til Aarhus, da et lille Selskab var samlet i Gartner Thistedes Have, og hvor hun til Afsked havde med sin kjønne Stemme sunget for Selskabet den dengang meget yndede Sang: »Samled' her i en fortrolig Klynge«, fandt den unge Mand Lejlighed til at erklære hende sin Kjærlighed og fik et opmuntrende Svar. Da så snart derefter 7 Aar vare henrundne, uden at Vogelsang havde ladet høre fra sig, fandt Bryllupet Sted. Det blev et lykkeligt Ægteskab, som blev velsignet med 4 Sønner. Den noget strenge, alvorlige Mand kunde vel undertiden blive gnaven, men hun forstod prægtigt på sin barnlig-naive, livsfriske Måde at formilde ham. Således havde hun engang, ved nogle rask henkastede Yttringer gjort ham vred, og en tilstedeværende Slægtning beklagede, at hun havde ladet ham gåe bort i Vrede. »Åh«, svarede hun, »det har Intet at betyde; see nu bare!« I det Samme gik Herskind forbi på den anden Side af Gaden for at begive sig på sin daglige Tur til Klubben. Han så op til Vinduet, hun nikkede ned, og hendes Nik blev besvaret med det mest smilende Ansigt og med Kys på Fingeren; Vreden var som blæst bort.

Mangfoldige Aar vare henrundne således, da min Fader en skøn Dag blev ubehageligt overrasket ved fra Hamburg at modtage et Brev fra den bortrømte Vogelsang, som imidlertid havde flakket vide om i Verden. Han ønskede nu Underretning om Hustru og Barn, til hvilke han agtede at vende tilbage, såfremt de endnu vare i Live. I sit Svar bad Fader ham indstændig snarest at forsvinde igen for ej at bringe Forstyrrelse ind i et lykkeligt Familieliv. Senere vides Intet om ham.

Hvorfra min Morfader havde fået sin Hustru er mig ubekjendt. Hende mindes jeg ikke at have seet; ham mindes jeg dunkelt fra et Besøg, han engang gjorde i Aarhus, som en temmelig høj, alvorlig Mand; min Broder Harald, af hvem flere gode Portrætter haves, skal

i påfaldende Grad have lignet ham. Han skal, ligesom min Farfader, have været en Mand af gammeldags Guds frygt, men ingenlunde noget pietistisk Hængehoved, tvertimod kunde han til Tider være munter og spøgefuld. Folandts havde ingen Sønner, men fire Døttre, af hvilke den ældste (hvis Navn jeg har glemte) blev gift med en Murermester Fisch, men døde tidlig; den næste var Helene Ambrosia, min Moder; derefter Frederikke, som blev gift med en Kjøbmand Carl Wulff (født Jøde, men døbt); de boede i Aarhus; og endelig Marie, som blev gift med min forannævnte Farbroder Geert. Hun skal efter Sigende have haft et betydeligt dramatisk Talent, men døde i en ung Alder i Aalborg, efterladende sig 3 Børn: 1) Clara (døde ugift), 2) Otilia (blev gift med en Kjøbmand Borgen) og 3) Jens (blev Sømand, førte i adskillige Aar Postdampskib mellem Øerne, indtil han blev Inspektør over Færgævæsnet, med Bopæl i Kjøbenhavn).

Min *Fader* blev efter sin Konfirmation anbragt ved Boghandelen (hos Schubothe, Børsen No 5). Han havde gået i Petri tyske Realskole, og hans der erhvervede Kundskaber i det tyske Sprog kom ham senere meget til gode. Han var født den 19de Sptbr. 1788 og var således 19 Aar, da han som Medlem af Livjægerkorpset deltog i et af Udfaldene mod Englænderne i Clasens Have i Sptbr. 1807. Hans Forlovelse med den smukke og elskværdige Helene Folandt foregik sandsynligvis i 1809 eller 10. (Et oliemalet Portræt, som ejes af mig, fremstiller hende, som hun såe ud i sit 18de Aar). Efter at have etableret en Boghandel i Aarhus holdt han Bryllup i Kjøbenhavn den 17de April 1811, og ikke uden Fare for at blive anholdt af engelske Krydsere nåede det unge Par over Kallundborg til deres nye Hjem.

I de trykte »Mindeblade for Familien Elmquist«, som fremkom efter min Faders Død, findes en af Kunsul Mørk (senere ansvarshavende Redaktør af »Aarhus Stiftstidende«) forfattet Nekrolog, der giver en ret udførlig Oversigt over min Faders Liv og Virksomhed. Udenfor hans egentlige Forretninger, hvilke passedes med exemplarisk Flid, var der to Ting, som i høj Grad optog hans Tid og Interesse; det var: Forestillingerne i det dramatiske Selskab, hvor han agerede første Elsker (såsom Axel i »Axel og Valborg«, og lignende) og dernæst: Borgervæbningens militære Øvelser. På disse sidste lagde Kong Frederik den 6te megen Vægt. Borgervæbningen bestod dengang – foruden 2 Kompagnier Musketterer – af en Afdeling Jægere og en do Artilleri, hvilken sidste navnlig havde at

betjene nogle svære Kanoner i et Batteri ved Havnen, hvorfra der salutedes ved højtidlige Lejligheder, navnlig ved Kongens Ankomst til de årlige Troppesamlinger, som holdtes i og ved Aarhus. Fader fik da oprettet et særskilt Korps, bestående mest af udtjente Sol-

Fru Helene Elmquist.
Efter fotografi.

dater, som uniformeredes tildeels på hans Bekostning. Korpset bar Navn af »anden Afdeling«, hvilket af Folkevittigheden gjordes til »Fandens Afdeling«; imidlertid såe det ganske godt ud, og navnlig husker jeg tydelig, hvor godt Kaptejns-Uniformen klædte min Fader. Hvor lidet end disse borgerligmilitære Komedier havde at betyde, dreves de dog i de Tider allevegne med megen Alvor. Det var min Faders Virksomhed i denne Retning, der ved hans Afgang fra Borgervæbningen 1826 skaffede ham Titel af Overkrigskommisær.

Når Kongen opholdt sig i Aarhus (det var dog nok kun hverandet Aar; hver eneste Sommer kom derimod Prinds Ferdinand og Prindsesse Caroline; det herværende Dragonregiment bar nemlig Prindsens Navn) boede han i den Gård på Store Torv, som nu kaldes Hotel Royal, og Vagtjenesten forrettedes af Borgervæbningen som en Slags Nationalgarde. Jeg mindes fra den Tid en af Faders Underofficerer, en Murer Dabelsteen, der gav os en Historie i Jakob von Thyboes Maneer til Bedste, idet han fortalte, at en Dag, da han

præsenterede Gevær for Kongen, der kom ud i Forgemakket, skulde Kongen have slået ham på Skulderen med de Ord: »Det var F . . . . g . . . mig godt gjort, Dabelsteen!« Den hele Borgervæbning omdannedes senere til Politi- og Brandkorps.

A. F. Elmquist i 1860'erne.
Efter fotografi.

Blandt min *Moders* tidligste Barndoms-Erindringer hørte Christiansborg Slots Brand i Aaret 1794. Et varigt Minde om denne Begivenhed bevarede hun hele Livet igjennem. Da der nemlig blev gjort Brandalarm, og hendes Fader, der var Officer ved Brandkorpset, skyndte sig med at komme afsted, kom han til at træde hende med sine tunge Vandstøvler på hendes ene Fod, så at dens store Tå blev knust, en Overlast, som aldrig ganske forvandeds.

Levende mindedes hun også en Forseelse, hun som lille Pige havde begået. Hun skulde bringe en Kurv med Kirsebær til sin Moder, men førend hun gik ind, satte hun sig på Trappen og lettede Låget, som skjulte de dejlige Bær. Som en ægte Evadatter lod hun sig friste til at tage et Bær og smage det. Det smagte efter Mere. Hvad om hun tog endnu et Par – det kunde vist ikke mærkes. Som tænkt så gjort; men under den fortsatte Nydelse voxede Appetiten, og førend hun ret fik seet sig for, vare næsten alle Bærrene borte. Ved Opdagelsen heraf brast hun i Gråd og vidste ej, hvad

hun skulde gribe til; men endelig fandt hun hos sin Moder, for hvem hun angerfuld bekendte sin Brøde, den Trøst, hun trængte til.

Under Skærtorsdagsslaget, den 2. April 1801, sad hun som gårig Pige i Hjemmet i Nyhavn under stor Spænding, lyttende efter Kanonernes Torden. Af og til kigede hun ud igjennem det åbne Vindue og spurgte de Forbigående, hvordan det gik. Endelig såe hun en Sømand komme løbende, og fik da på sit Spørgsmål det Svar: »De Danske have vundet, Hurra« Da blev der en Glæde, og Hurra-råbet gjenlød da inde i Huset, istemt af hende og hendes Søstre. De havde ingen Forestilling om, af hvilken tvivlsom Art Sejren var.

Som 16årig ung Pige oplevede hun Kjøbenhavns Bombardement i Sptbr. 1807. En af Dagene, da Søsteren Frederikke befandt sig i Kjøkkenet, holdende et Fad med Mælk imellem Hænderne, lød et frygteligt Brag som om en Bombe var slaaet ned og sprungen i Skorstenen. I sin Forfærdelse tumlede hun om på Gulvet og slog Fadet itu, så Mælken strømede ud over hende. Hun troede i Øjeblikket, at nu var det forbi med hende, men efterhånden kom hun til sig selv og fandt sig til sin Forundring aldeles uskadt.

Under det fortsatte Bombardement fandt Folandt det rigtigst at lade sit Bohave bringe ud på Amager, medens Familiens kvindelige Medlemmer søgte Tilflugt i de hvælvede Kjældere under Ruinerne af Christiansborg Slot. Der forbleve de tilligemed en Mængde Andre indtil Bombardementets Ophør. Deres Hjem var forblevet uskadt.

Folandt, som på sine gamle Dage var bleven næsten blind, faldt en Aften ned i en Kalkkule og blev så forbrændt, at han kort efter døde af sine Brandsår. —

Hos mine Forældre fandtes Portrætter af den gamle Bogtrykker Lund og hans Kone (i Akvarel), og de existere nok endnu (1891), anbragte enten i et af Kontorerne eller i Sætteriet. De to Gamle fik af min Fader en Slags årlig Aftægt, sålænge de levede. Jeg mindes godt fra min Barndom gamle Mdm. Lund, som overlevede sin Mand i adskillige Aar. Hun såe gerne, at vi Børn kaldte hende »Bedstemoder«. Min Søster Louise Nielsine, som var opkaldt efter det gamle Par, havde af »Bedstemoder« fået Løfte på en smuk Ring efter hendes Død; og da Barnet engang stod og betragtede Ringen på hendes Finger, udbroød hun pludselig: »Bedstemoder, når dåer Du i Draven?« — hvortil hun svarede venligt: »Gud alene veed det, kjære Barn! Men der er vist ikke længe tilk«. Hun døde vist midt i Tyverne.

I Aaret 1812, den 2den Juli, fødtes mine Forældres første Søn, som fik Navnet: *Edvard* Julius Johannes. (Som 8-årig spillede han

på Theatret Hovedrollen i Oehlenschlägers »Den lille Hyrdedreng«, og gjorde som sådan megen Lykke). Så kom de andre Børn temmelig hurtigt efter hverandre: først Thora Alvilda Christiane, f. 18de Maj 1814; så Louise Nielsine, f. 2. Jan. 1816; dernæst Harald Fridlejf Gudman, f. 26de Fbr. 1818; dernæst Alfred Hjalmar, f. 24de Decbr. 1819; så Thorvald, som døde i en Alder af c. 6 Aar; og Laura Gyrithe, f. 29. August 1823, og Camilla Adelaïde, f. 1825, død i en Alder af c. 1½ Aar.

Edvard var i sin Barndom noget svagelig, men hærdedes efterhånden ved stadig Omgang med Sønnerne af Distriktslæge Weis, navnlig Christian, der var hans Jævnaldrende. Der øvedes han i adskillig Sport både tillands og tilvands. Gamle Weis, som var Holstener af Fødsel, havde en Sejlbåd, som heed: »De veer Jung« (De 4 Dreng); der huggedes med Pallasker, endogså uden Hjelm eller Armskiner; Gymnastik og Svømning dreves med Flid. Således blev Edvard efterhånden stærk og kraftig, en udmærket Gymnastiker; jeg husker bl. A. hans elegante Springen med Springstang – det var en reen Fornøjelse at see. 1830 blev han Student, og efter at have taget juridisk Embedsexamen fik han Ansættelse ved det kjøbenhavnske Politi, først som Kopist, så som Fuldmægtig og endelig som Politiasistent.

Det var en meget bevæget og urolig Tid, han tilbragte i det kbhavske Politis Tjeneste, navnlig Tiden efter Frederik d: 6tes Død og senere det slesvigholstenske Oprørs Udbrud; han optrådte bestemt, men humanit i alle vanskelige Situationer og blev både respekteret og agtet. I Aaret 1850 blev han udnævnt til Byfoged og Politimester i Randers, hvor han efterhånden vandt en høj Grad af Popularitet. Denne forøgedes endmere ved hans Opræden under den tyske Okkupation i 1864. – Jeg talte med ham i Aarhus, da han tillige med adskillige Randers Borgere førtes som Fanger derigjennem på Vejen til Rendsborg; de kom dog ikke længer end til Kolding. Hvad der bevirkede deres Tilbagesendelse, veed jeg ikke. Men senere sad han, tilligemed 3 andre juridiske Embedsmænd, som Fange på Randers Rådhus, indtil Fjenden forlod Byen. Jeg besøgte ham der en Dag, efter at jeg var kommen til Virring, og ledsagede Fangerne på en Spadsertur, under Bevogtning af 2 preussiske Soldater. Randers Borgere kappedes om daglig at forsyne Fangerne med alle Slags Spise- og Drikkevarer.

Efter Frigivelsen benyttede han en længere Permission til at besøge Hustru og Børn, som under Okkupationen havde opholdt

sig i Kjøbenhavn. Da han mod Aarets Slutning fejrede sit Sølvbryllup, modtog han mange Vidnesbyrd om Medborgeres Højagtelse og Hengivenhed. Men ikke lang Tid overlevede han denne Festdag; i Begyndelsen af 1866 gjorde en Brandbyld Ende på hans Liv. Han blev kun 54 Aar gammel. Hans Enke, med hvem han havde levet et meget lykkeligt Samliv, flyttede med sine 3 Sønner til Kbhvn, men overlevede ham kun i 4 Aar; hendes Lig blev ført til Randers og begravet der.

Livlig og velbegavet som hun var, forstod hun at gjøre Hjemmet behageligt og hyggeligt; altid følte de, som gjæstede det, sig vel tilmode der; ved sin herlige, sjælfulte Sang beredte hun Mange en Nydelse, som ikke let glemtes.

Min Søster *Thora* blev, efterhånden som hun voxte til, en usædvanlig smuk Pige. 18 Aar gammel blev hun forlovet med Kammerjunker L. Krabbe, der som Auscultant i Rentekamret ventede på et Amtmandsembede. En Tid var han konstitueret som Stiftamtmand i Aarhus, men udnævntes efter et Par Aars Forløb til Amtmand på Bornholm. I Sommeren 1837 førte han sin Brud som sin Hustru til den fjerne Ø, hvor de begge snart vandt Alles Yndest. Endnu i 1886, ved 50-års Jubilæet for Studenterne fra 1836, glædede det mig af den daværende Sognepræst i Rønne at høre, at min Søster (død i 1845, kun 30 Aar gml.) endnu mindedes af Mange derovre med Hengivenhed og Hjærtelighed.

Efter sin 3die Nedkomst (den 1ste var med Tvillinger) var hun meget svag, og da hendes Mand strax derefter angrebes af en heftig Gigtfeber, pådrog hun sig, ved anstrengt Vågen og Pleje Nat og Dag, en tærende Sygdom, som måtte ende med Døden. Min Forlovede var hos hende og plejede hende hele den sidste Vinter og indtil det Sidste. Min Søster Louise og jeg, tilligemed Julius Benzon, en Halvbroder til Krabbe, kom til Rønne kort før Dødsdagen. Den Døde kaldte på Dødsdagen os Alle, også Tjenestefolkene, ind til sig, og sagde hver især et rørende Farvel. Mig bad hun om at skønne ret på min dyrebare Georgine, hvem hun var kommen til at holde inderlig meget af. Et Par Timer derefter drog hun sit sidste Suk.

Hendes Mand overlevede hende til Aaret 1857. Krabbe var en velbegavet Mand, livlig og med et behageligt Væsen, som gjorde ham godt lidt af Alle, både Høje og Lave. Ude rundt omkring holdt han meget af at færdes, rede til at hjælpe overalt med Råd og Dåd. Men – forunderligt nok! – han nærede (og det ingen-

lunde af Mangel på Forretningsdygtighed) en afgjort Antipathi mod Kontorarbejde. Sålænge hans Hustru levede, gik det dog ret godt; ofte måtte hun minde ham om at besørge det nødvendige Skriveri, hvortil han svarede: »Ja, nu skal jeg strax tage fat derpå, lille Thora!« Men efter hendes Bortgang blev Kontoret mere og mere forsømt, og tilsidst gik det så vidt, at vedkommende Ministerium, efter forgjæves at have påmindet om forskellige Sagers Afgjørelse, sendte Rosenørn-Teilman (den senere Minister) over til Rønne med Ordre til at suspendere Amtmanden og indtil videre overtage Embedsforretningerne.

De Skrivelser, hvori der truedes med en slig Katastrofe, henlæe endnu uåbnede på Krabbes Skrivebord. Han modtog derfor Rosenørn-Teilman i den Tanke, at han kom for som gammel Ven at aflægge ham et Besøg, og R.-T. såe sig således nødsaget til selv at gjøre ham bekendt med sit ubehagelige Hverv. Det blev nu Krabbe pålagt at søge sin Afsked. Efter at have fået denne forblev han dog på Bornholm, og Bornholmerne gavede ham et Bevis på deres Tillid og Hengivenhed ved at vælge ham til deres Landsthingsmand, hvilket han vedblev at være indtil sin Død. (Af Frederik d. 7de blev han også udnævnt til Kammerherre). Under en Rigsdagssamling døde han pludselig, uden foregående Sygdom, på et Hotel i Kjøbenhavn, hvor hans Søn forud havde forladt ham tilsyneladende i bedste Velgående.

Min Søster *Louise* skal som lille Pige have været meget væver og geskæftig. Det er blevet mig fortalt, at når de ældre Sødskende omtalte Et og Andet, der var foregået før hendes Tid, mente hun, at hun havde også været med dertil, og når dette benægtedes, sagde hun: »Jo, for jeg låe i en lille Æske og tittede!« Som Prøve på hendes ejendommelige Barnesprog på den Tid fortaltes, at når hun fra Vinduet såe Overlærer Fleischer, som dengang boede ovenpå hos mine Forældre, og hvem hun godt kunde lide, gæe over Gården, bankede hun på Ruden og råbte: »Fejser, Fejser, tom ind aa ditt en Top Vaffe!« (∴ kom ind at drikke en Kop Kaffe!)

Så kom der en Tid, da hun blev meget syg og længe svævede mellem Liv og Død. Omsider kom hun sig dog, men meget langsomt, og Sygdommen efterlod nogen Skævhed i Ryggen, som i hendes ældre Alder blev mere kjendelig. Dr. Willemoes, som havde behandlet hende under Sygdommen og tillagde sig væsentlig Andeel i hendes Livs Bevarelse, kaldte hende gjerne »sin lille Pige«. Noget bleg og spinkel var hun i sin Opvæxt, men efter at hendes Skoleår vare

forbi (i Pigeskolerne på den Tid sørgedes der altfor lidt for legemlig Bevægelse) blev hendes Udseende efterhånden mere friskt og blomstrende; indtil hendes 24de Aar bar hun sit Hår »à l'enfant«; de mørkebrune Lokker om det smukke Ansigt gjorde hende meget tiltalende. Med en lys Forstand forenede hun et dybt poetisk Gemyt. Hun spillede og sang smukt, med sjælfuldt Udtryk; hendes Sangstemme (uddannet under Svigerinde Emmas Vejledning) var ikke stor, men af en reen og behagelig Klang. Hendes elskværdige Væsen gjorde hende almindelig afholdt, og hun udfyldte en betydningsfuld Plads i vor hjemlige Kreds.

På Bejlere var der i hendes yngre Aar ingen Mangel, men hun forblev i ugift Stand. Kun eengang syntes det at skulle blive til Noget; hun sagdes almindeligt at være bleven forlovet med den unge, smukke Frederik Paludan-Müller (den senere så berømte Digter, og Søn af den daværende Biskop i Aarhus); i Kjøbenhavn blev jeg endog gratuleret af Flere i den Anledning. At Forholdet ej kom til Afgjørelse, men blev afbrudt ved P. M.s Bortrejse fra Aarhus, tilskrives af nogle Indviede Louises alt for store Blyhed og Tilbageholdenhed, der kunde tydes som Mangel på Sympathi. Der er et Digt af P. M., som kaldes »Billedet«, og som menes at sigte til hende. De mødtes aldrig mere, men Adskilligt bar Vidne om, at hans Billed stod for stedse indpræntet med uudslettelig Skrift i hendes Hjerte, skjøndt intet Ord nogensinde yttredes derom.

Da min Fader i 1867 flyttede til Kjøbenhavn, fulgte Louise og Plejesøsteren Caroline med ham, og efter hans Død beholdt de i Forening Helenesminde, hvor da og mine Sønner, den ene efter den anden, kom til at boe i deres Studentertid. Efter Carolines Død beholdt Louise Villaen alene. En Forårmorgen i Aaret 1877 fandtes hun, uden forudgående Sygdom, død i sin Seng. Min yngste Søn Georg boede dengang hos hende. Hendes Lig blev ført til Aarhus og blev stedet til Hvile i Familiebegravelsen på den gamle Kirkegård.

Min Broder *Harald*, født den 26de Februar 1818, var ikke fuldt 2 Aar ældre end jeg, og vi fulgtes da ad som Jævnaldrende gennem alle Barndomsårene og deelte Alt med hinanden i al Broderlighed, om end Enigheden af og til på sædvanlig Drengeviis afbrødes af Slagsmål, ved hvilke Styrken var lige stor på begge Sider. Fra hans tidligste Barndom vil jeg anføre et Par ret karakteristiske Træk. Engang, da han var bleven straffet for Ulydighed, gav han sin Misfornøjelse Luft i følgende Ord til sin Moder: »Dersom jeg var Mo-

der, og du var mig, så skulde jeg rigtignok snakke med dig!« En anden Gang, da han lykønskede sin Moder til hendes Fødselsdag, sagde han til hende: »Se, her har du denne Foræring, men den har Fader betalt; men«, tilføjede han hviskende: »der har Du fire Skilling – det er af mine egne!«

Under sin Opvæxt havde han flere alvorlige Sygdomme at gjen-nemgå; således var han engang meget hårdt angreben af Skar-lagensfeber, men i de Tider var der ikke som nuomstunder Tale om Afspærring eller Forbud mod Skolegang fra smittede Huse og deslige. Min syge Broder og jeg vare begge Disciple i samme Klasse i Latinskolen. Jeg delte under Sygdommens hele Forløb Soveværelse med ham, søgte Skolen som sædvanlig, og da Patienten begyndte at komme op, mens han skallede efter Sygdommen, og Huden hang i Laser på ham, sad jeg daglig hos ham og gjen-nemgik med ham de i Skolen foresatte Pensa, heldigvis uden at blive smittet og uden at overføre Smitten på andre. De gjentagne Sygdomsanfald satte Har-rald endel tilbage i Skolen, hvilket havde til Følge, at han først blev Student et Aar senere end jeg (1837).

Efter at have absolveret 1ste Deel af 2den Exsamen besluttede han sig imidlertid til at opgive Studeringerne for at indtræde som Medarbejder i min Faders Forretning, og for engang at kunne få Privilegiet som Stiftstidendens Udgiver overdraget til sig lagde han sig efter Typografien og fik Lærebrev som Typograf. Samtidig hermed overtog han Redaktionen og Udgivelsen af et underholdende Uge-blad »Almuevennen«, som omdøbtes til at hedde »Cimbria«, og som oplevede adskillige Aargange. Ligeledes udgav han et lidet Skrift under Navn af »Nötheniana«, som indeholdt adskillige Curiosa, hvoriblandt »Poetisk-politiske Slingringer«, af ham selv forfattet i »kgl. Frimurer Nöthens« Maneer.

I Hjemmet arrangerede han af og til små dramatiske Aften-underholdninger til stor Fornøjelse såvel for de Agerende som for de indbudne Tilskuere. På et Besøg hos Familien i Aalborg gjorde han Bekjendtskab med den smukke Karen Weinschenck (Datter af Proprietær W. til Gunderupgård ved Løgstør), som snart efter blev hans Hustru. Men det varede ej længe, før den unge Hustru blev hjemsogt af Sygdom, som nødsagede hende næsten uden Afbrydelse at holde Sengen flere Aar igjennem. Senere, efter længere Tids Op-hold på et af Kjøbenhavns Hospitaler forbedredes vel hendes Til-stand, men Sygdommen blev ikke hævet. Da min Broder led af et Hjerteonde og af svækket Syn, så at en navnkundig Øjenlæge i

Kbhvn. erklærede, at han havde den grå Stær, hvilket dog Eftertiden ikke stadfæstede, antog han Konsul Mørk som Stiftstidendens ansvarlige Redaktør. Hans Ægteskab forblev barnløst, og 2de Plejedøtre (Dagmar Hedegaard og Anna Gredsted), de havde antaget sig, voldte dem, efterhånden som de voxede til, mange Bekymringer, og den ene af dem, der som Barn var bleven adopteret, viste sig tilsidst i den Grad utaknemlig, at Sorgen derover for en stor Deel blev Aarsagen til Haralds Død. Han døde den 20de August 1883.

Laura (født 1823) blev, da hun var et Par Aar gammel, berøvet Synet, dog ikke således, at selve Øjnenes Synsevne var tabt, men en stærk Betændelse i de ydre Dele havde sammenklistret Øjnelågene, så de slet ikke kunde åbnes. Det arme Barn låe bestandig med Hænderne for Ansigtet, så at dette efterhånden kom til at sidde i eet blodig Kjød. Da al Lægebehandling i Hjemmet havde viist sig frugtesløs, blev det omsider besluttet at bringe det syge Barn til Kjøbenhavn for der at konsulere den berømte Øjenlæge Professor Withusen. Da han såe hende, udbrød han: »Men Gud forbarme sig, hvordan er det dog, man har handlet med det arme Barn!« Hun blev nu underkastet en heelt ny Behandling, og lidt efter lidt bedredes Tilstanden og den lille Patient længtes fra Dag til Dag efter at »Princesseren« (som hun kaldte Doktoren) skulde komme. I »Læsefrugterne« for 1826 (33te Bind, pag. 367) findes fra denne Tid et Digt af min Fader: »Vuggesang for mit blinde Barn«, hvortil daværende Organist ved Domkirken Kabell komponerede en kjøn Melodi. Det første Vers lød således:

Visselul, sov ind i Fred!
 Solen sank bag Havet ned;
 ej Du seer dens milde Skin,
 stakkels Barn, Du er jo blind.
 Stands, o stands Din Klage!
 Håbet er tilbage.

Omsider kom da et Par smukke, klare, blå Øjne tilsyne, og Helbredelsen fuldendtes efterhånden; kun nogle Ar i Ansigtet bleve tilbage som synlige Minder om de gennemgaaede Lidelser.

I en Alder af 9 til 12 Aar var hun i Besiddelse af en forbausende Tale- eller Tungefærdighed, så at hun kunde holde hele, lange Taler, ofte med mange Morsomheder af meget komisk Virkning. Ofte når vi Drengene om Aftenen vare blevne færdige med vor Lektielæsning,

VEGGEVISE FOR MIT BLINDE BARN. Romance af J. KABELL.

Larghetto. **Sang.** **Arr. efter Componistens Død.**

PIANO

p

acc.

dim.

rit.

rall.

Efterspil.

V. 1.

Visselul, sov ind i Fred,
Solen gaaser i Havet ned.
Ei Du saaæ dens milde Skim,
Stakkels Barn, Du er ju blind,
Stands, o stands Din Klage,
Maabet er tilbage.

V. 2.

Sov, mit søde Barn, i Fred,
Aftenstjernen smiler ned.
Men dens Glands Du vjender ei,
Erigt Markø er din Vei.
Mine Taarer dugge
Ømertiligt Din Yugge.

V. 3.

Sov, min Laura, sødt i Fred,
God gjengjeldt brød Du leed!
Ja, Dit lulle Oleiang
Aabner, veed jeg, ceengang dog.
Har hervæover
Aldrig, aldrig sover.

V. 4.

Sov, ak sov ret fast og trygt,
Glem, mit Barn, at du er stgt!
Oer Himmels lyse Blaa
Leeg med Herrens Engle smaa.
Sjalghed i Drømme
Til dit Hjerter strømme!

V. 5.

Visselul, sov ind i Fred,
Natten skælet vaje ved!
Under Engles Broderkys
Skal Du skimte Himmels Lys
Og istemme Sangen:
„Natten er forgangen!“

(A. F. Elmquist.)

anmodede vi Laura om at komme ind til os og »vrøvle« for os. Når vi da, efter at hun med næsten ustandselig Svada og under Tilhørernes ustandselige Latter havde holdt et langt Foredrag, sagde til hende: »Men Laura, hvor får Du dog alt det fra?«, svarede hun: »Åh, det veed jeg ikke; jeg lukker Munden op, og så kommer det ud!«

Også hos hende viste der sig under Skolegangen en begyndende Skjævhed, vistnok på Grund af den bestandige Stillesidde, som Skolelivet dengang krævede i Forbindelse med det meget Hjemmearbejde, der medfulgte (deriblandt f. Exp. Landkårttegning). Hun måtte derfor underkaste sig en orthopædisk Kur, ligge på Strækkeseng adskillige Timer daglig og derhos foretage adskillige gymnastiske Øvelser på et dertil i Haven opført Apparat. Denne Kurmethode var dengang ført meget i Brug af Dr. Christian Weis, som havde studeret den i Udlandet.

I Aaret 1845 (eller 46) blev Laura forlovet med Theodor Freiesleben, Løjtnant ved 3die Dragonregiment. Forklædte havde vi – 3-4 i Tallet – indfundet os et Sted, hvor Laura med flere unge Piger vare forsamlede, for at følge dem hjem. Freiesleben var udklædt som Tjenestepige, og i denne Forklædning fik han på Hjemvejen Lejlighed til at frie. Næste Dag fik han gunstigt Svar.

I den slesvigske Treårskrig deltog Freiesleben (i 1849 som Ordonnants-Officer hos General Rye) og blev efter Slaget ved Isted hædret med Ridderkorset. Efter Krigen fik han Ansættelse ved det slesvigske Gensdarmeri med Bopæl i Slesvig By. I Aaret 1851 stod så hans og Lauras Bryllup. Efter endeel Aars Forløb blev Freiesleben ansat som Ritmester ved Husarerne, men blev efter en Strid med Regimentschefen forsat til 5te Dragonregiment, blev efter atter et Par Aar Oberst og Chef for 4de Dragonregiment i Næstved; men da i 1885 et Gensdarmerie-Korps skulde oprettes, kaldtes han til Kjøbenhavn, og skilte sig på den ærefuldeste Måde ved det ham således betroede Hverv. Selv blev han Chef for Korpsset, indtil han efter et Par Aars Forløb udnævntes til Generalmajor og Generalinspektør for Rytteriet. Af hans og Lauras 3 Sønner er den ældste Læge, de 2 andre Officerer. Den her omtalte Søster, den eneste af mine Søkende, som endnu (i 1891) er i Live, er endnu, trods sit skrøbelige Helbred, livlig og almindelig afholdt på Grund af sit milde og blide Sind.

Seer jeg i Tankerne tilbage til min egen tidligste Barndom, da er der et enkelt Moment, som først fremstiller sig for min Erindring.

Jeg stod i fuld Pynt (grøn Blouse, hvide Buxer) foran en temmelig bred Rendesten, som jeg skulde over for at besøge en Kamerat, der holdt Fødselsdag. Rådvild trippede jeg fra den ene Side til den anden uden at turde vove Springet. Selve de kritiske Øjeblikke staa tydelig for min Erindring, men hvordan jeg slap ud af Klemmen, er derimod – underligt nok – gået mig ganske i Glemme.

Min Barndom frembød ved Siden af Træk af drengagtig Raskhed og Skjelmeri ogsaa mangt et Vidnesbyrd om frygtagtig Undseelse. Engang havde jeg skjult mig i en Krog bagved en Vugge, og morede mig ved at høre, hvordan man ængstlig ledte efter mig, og der sendtes Bud ud i Byen for at opspore mig. En anden Gang, da jeg kom forhedet hjem fra Byen, og min Moder spurgte mig, hvor jeg havde gjort af min Krave, svarede jeg ganske ubekymret: »Hænger den ikke bag på?«, og da Svaret herpå lød benægtende, bemærkede jeg ligegyldig: »Ja, så ligger den nok omme i Snevringen!« (Snevringen er en smal Gyde imellem Mejlgade og Studsgade).

Men ved Siden af sådan Raskhed eller Flothed beherskedes jeg af en Undseelse, som jeg ikke kunde frigøre mig fra, og som har fulgt mig langt hen i Livet og har pålagt mig ved mange Lejligheder en Tilbageholdenhed, som ingenlunde har været mig til Fordeel, og som har forhindret mig fra at gjøre mig så meget gjældende, som mine Evner ellers vilde have berettiget mig til.

Når jeg som Barn blev opfordret til at synge for Nogen (jeg havde en ganske kjon Barnestemme) måtte Ingen see på mig, mens jeg sang, hvorfor jeg søgte Skjul enten under Bordet eller bag et Skatol, og foredrog så med sagte Stemme mine Sange. Jeg mindes f. Exp. en Dag, da jeg var indbuden til stort Børneselskab, hvorledes jeg, da jeg hørte de mange Stemmer, ikke turde gå ind, men listede mig ud i en Baggård, hvor jeg tog Plads imellem nogle Tømmerstabler; men da efter nogen Tids Forløb hele Selskabet kom ud for at see på mig, skammede jeg mig og lod mig overtale til at gå med, og det varede da ej længe, forinden jeg tog Deel med de Andre i deres Lege.

Min første Skolegang var hos en Madame Bager (egentlig: Bager; hendes afdøde Mand havde været Byfoged i Skanderborg). Hendes Døttre, af hvilke jeg i Aaret 1864 gjensåe den ældste i Virring Præstegård som Enke efter min Formand Pastor Dinesen, assisterede ved Undervisningen, og lærte mig at læse. En Dag blev min Broder Harald og jeg begge satte i Skammekrogen og måtte sidde efter om Middagen; Harald havde nemlig væltet en Stol tilligemed Dren-

gen, Hans Marzetta, som sad derpå, og jeg havde med en Seglgarns-Snor knebet min Naboerske, Signe Due, i Armen. Da Skoletiden var omme, bleve vi to Syndere ene tilbage i Skolestuen, og Døren blev lukket af. Da nogen Tid var hengået, drøftede vi med hinanden Muligheden af at undkomme gennem et af Vinduerne ud til Gaden, da Døren blev åbnet af Mdm. Bager, måske for at see, hvordan vi befandt os; jeg benyttede da Lejligheden til at trænge med hende ud igjennem Døren og forfølge hende heelt ud i Køkkenet, bedende om Nåde. Endelig kom min Søster Louise, som havde været hjemsendt for at melde om vore Bedrifter, og med hende fik vi så Lov til at give os hjem.

Omtrent fra samme Tid mindes jeg, at jeg for første og sidste Gang trakteredes af min Moder med en Dosis Strambux, som jeg modtog lagt over en Stol, med Bagdelen opad. Jeg havde nemlig givet mig i Ledtog med nogle Gadedrenge, af hvilke den ene havde en lille Vogn, hvori jeg så i Selskab med dem gjorde Udflugter til Skolebakken og andre Steder. Efter den omtalte Exekution kom jeg ikke oftere »på den Galej«.

Senere blev jeg sat i Skole hos en gammel »Francoise«, Mamsel Bancon, som rimeligvis var kommen her til Landet med en Emigrant-Familie. Hun talte ret godt Dansk, og havde til Medhjælperse en ung, dansk Pige ved Navn Therese. Skolens Elever var kun 3 Drenge og en større Flok af Pigebørn. Under denne min Skolegang såe jeg for første Gang min tilkommende Hustru, Georgine Christine Nielsen, hvis Forældre boede tætved, og som med sin ældre Søster Nanna var kommen ind i Skolens Gård under et Springkvarteer. Jeg seer endnu ganske tydeligt for mig den nyskelige, lille Pige i rød Kjole, med kort afklippet, brunt Hår og smukke, brune Øjne, holdende sin Søster ved Hånden og forundret betragtede de mange Børn, som omgave hende.

Fra min Skolegang hos Mamsel Bancon mindes jeg en ganske morsom Scene. Min Sidekammerat (Hans Råe) havde bedt sig fri fra Skolen samme Dags Eftermiddag, da han skulde i Skoven med sine Forældre. Hans Begjering blev bevilget imod, at han så skulde komme hen til Mamsellen og give hende et Kys. Dette vilde Drengen imidlertid ikke inlade sig på, hvorfor Mamsellen skammede ham ud og sagde: »Da skal Du see, Alfred han vil godt kysse mig!« En sådan Appel til min Artighed og Lydighed kunde jeg ikke modståe; hvor nødigt jeg end vilde (Mamsellen brugte megen Snustobak), lod jeg mig da kysse. Følgen blev, at flere af Pigebørnene i det på-

følgende Springkvarter benyttede sig af min udviste Villighed til at prøve, om jeg også var villig til at lade mig kysse af dem, hvilket jeg heller ikke modsatte mig.

Da jeg gik i mit 8de Aar, kom jeg så i Skole hos en Seminarist ved Navn Frausing, en Mand med mørkt og strengt Udseende, og hos ham gik det også strengt til. Her var der ikke Tale om Springkvarter, kun når Læreren i et Sideværelse indtog sin Frokost, havde Eleverne også Lov til at fortære deres medbragte Mellemmad, men uden at røre sig fra deres Plads. Gjennem et Kighul i Døren holdt han Øje med dem, og ved den ringeste Uro kom han farende ind og slog løs på Vedkommende. Undervisningen dreves på rigtig gammeldags Maneer, idet han gik hen så til den ene og så til den anden af Eleverne og lod dem opramse deres Lektie udenad, uden nogensomhelst Gjennemgåen eller Forklaring; og kunde man ej sin Lektie, udeblev ikke Revselsen, der – når den var mildest – bestod i at blive nappet i Ørerne, så stundom Blodet flød, eller i at blive slået med et Spanskør i den indvendige Håndflade.

Enkeltvis kunde man få Lov til at gå nogle Minuter ned i Gården. Jeg mindes, hvordan jeg gjerne benyttede slige Friheds-Øjeblikke deels til at iagttage de mange Rotter, som spadserede frem og tilbage nedenfor Sædet i Retiraden, deels ved at stille mig op i et Hjørne af Gården, hvorfra man kunde see Uhrskiven på Domkirketårnet, for at tælle det Antal Minuter, jeg turde indrømme mig, inden jeg måtte vende tilbage til den kjedsommelige Skolestue. En af de dengang unge Weis'er (Ernst, der for nogle Aar siden døde som Etatsråd og Assessor i Hof- og Stadsretten i Kjøbenhavn) har fortalt, at da han en Morgen sad ved sit aabne Vindue, såe han mig gåe forbi med mine Bøger under Armen, og idet jeg passerede forbi hans Vindue, udbrød jeg med et dybt Suk: »Aah, gid Klokken var 12!« Dette havde moret ham således, at han siden ofte, især når Noget kjedede ham, anvendte som Talemåde dette: »Aah, gid Klokken var 12!«

Henimod 10 Aar gammel kom jeg ind i Latinskolen, efter at have fået lidt Vejledning i Latin og enkelte andre Fag, dels af min ældste Broder Edvard og dels af hans Ven Christian Weis (den senere Stiftsfysikus), for at jeg kunde blive optagen på øverste Part i 1ste Klasse (min Broder Harald var kommen ind i Skolen Aaret forud). Skolen havde dengang kun 4 toårige Klasser; Undervisningstiden var deelt: fra Kl: 8 til 12 og fra 2 til 5; dertil Sangtime 2 Gange ugentlig, og om Sommeren 20 Gange Gymnastik; den ene

af sidstnævnte Timer var henlagt til Lørdag Eftermiddag fra 6 til 7, så at der på den Dag var 9 Timers Skolegang! (Ferienne vare dengang kortere end nu; Sommerferien f. Exp. kun 16–17 Dage).

Rektor, Professor Jens Stougård (Bondedreng af Fødsel) var en stadselig, gammel Mand med Håret friseret på gammeldags Vis og med Pidsk i Nakken, med blanke Støvleskafter udenom Buxerne. Han havde i sin Tid været en dygtig Lærer, men hans gode Tid var nu forbi. Grundtvig, som ellers giver Aarhus Skole, da han gik der, et meget dårligt Skudsmål, priser dog Stougård som Lærer. »Gjæve Stougård, til mig hen tit Du såe med ærlig Smerte, bød som Fader, bød som Ven, men selvrådigt var mit Hjerte, lukkede sig strax igjen« osv. Han slutter med: »Stougård, brave Lærer, Tak!« Blandt Disciplene gik han nu under Navnet »Gammel-Jens«. De fleste af Lærerne havde Øgenavne, således kaldtes Blache (senere Rektor): »Hos« : han selv, Manden (hvilket betegnede den Respekt, han indgjød); Overlærer Fleischer gik under Navnet »Braes«, o.s.v. –

Jeg, som endnu næppe havde lært at deklinere »mensa« og konjugere Verbet »amare«, blev højlig forbauset, da Professoren en af de første Dage under Examinationen taltale mig med et: »Qvi seqveris«, som han naturligvis, efter forgjæves at have gjentaget det med forstærket Røst, måtte oversætte: »den Følgende«, inden jeg forstod det. Formodentlig havde han været vant til i fordums Dage at taltale Disciplene på Latin. Hans Fag vare forøvrigt Historie og Geografi samt i øverste Klasse Hebraisk.

Blandt Lærerne var der en gammel Tegnelærer ved Navn Engelbrecht. Han viste sig med smilende Ansigt og en stor, blå Bomuldsparaply under Armen. Man behøvede i hans Timer ikke at bestille Noget for at opnåe meget gode Karakterer; der var altid megen Uro og Kommers i Klassen, fra han kom, til han gik; men blev det alt for galt, søgte han at berolige Spektakelmagerne med at sige: »Stille, stille, Børn, nu går jeg strax!« Tilsidst kom det for en dag, at nogle Examensprøver i Tegning vare af hans eget Fabrikat, ja, at han endog havde solgt sådanne til Disciplene. Følgen heraf var selvfølgelig, at han fik sin Afsked på gråt Papir.

I 2den Klasse var en stor Deel vigtige Fag (Dansk, dansk Stil, latinsk Grammatik, latinsk Stil) betroede til Adjunkt Fr. Snedorf-Birch, Digter og Sangkomponist, men som Lærer temmelig simpel. Han lod sig meget let narre af Disciplene, og Følgen blev, at medens de månedlige Karakterer syntes at tyde på udmærket Fremgang, gav derimod Examen, navnlig i Latin, et mådeligt Resultat. Opflytnin-

J. Stougaard

Jens Stougaard.

Litografi efter maleri af Anthon Winther i billedsamlingen i Statsbiblioteket i Arhus.

gen til 3die Klasse efter de 2de Aars Forløb foregik derfor ikke i Betragtning af den opnåede Dygtighed, men snarest for at få os overført til en anden Lærers Vejledning i Latin.

Som Lærer i Dansk beholdt vi Birch (som ganske vist deri havde udmærkede Kundskaber) hele Skolen igjennem. Det var da – navnlig i øverste Klasse – et mellem Disciplene aftalt Spil, at de i Birchs Timer skulde skiftevis gå op til Kathedret med et eller andet Spørgsmål, som da gav Anledning til en lang Forhandling mellem

ham og Læreren, hvoraf omtrent hele Timen blev optagen, indtil Birch omsider foer op som af en Drøm og i en Fart anstillede en Slags Examination. Imidlertid havde Disciplene kunnet anvende Tiden efter Behag.

De såkaldte »Naturfag«, som nu ere optagne i Skolerne, havde man dengang Intet med at gjøre: thi den Smule Naturhistorie, som lærtes alene i nederste Klasse, var så godt som for Intet at regne. Undervisningen i Regning og Tegning afsluttedes allerede i 2den Klasse, hvorimod Religionsundervisningen fortsattes gennem hele Skolen. Alle konfirmerede Disciple gik på samme Dag til Alters, og forud for Altergangen afholdtes på Skolen en Andagtstime med Psalmesang og en Tale af Religionslæreren. Der undervistes i de øverste Klasser efter Fogtmans Læsebog og Herslebs større Bibelhistorie; Kirkehistorie lærtes ikke. I de lavere Klasser brugtes Balles Lærebog, men uden Benyttelse af Luthers Katekismus, hvorfor og den apostoliske Troesbekjendelse forblev Disciplene aldeles ubekjendt, indtil de hørte den på Konfirmationsdagen.

Nogen Efterårs-Ferie kjendtes dengang ikke, men efter gammel Skik kunde der hver Måned fåes en Eftermiddag fri. En Deputation måtte da ind til Rektor, og der valgtes helst en Tid, da Rektorinden formodedes at være tilstede, eftersom hun altid tog Disciplenes Parti. Som oftest behøvedes der lang Parlamenteren, mangt et ynkeligt-bedende: »Aah, Hr. Professor!« – så meget mere som man altid kom med sit Andragende i Månedens Begyndelse, i Betragtning af, at man jo aldrig kunde vide, om der ej i Månedens Løb kunde muligvis falde endnu en Fri-Eftermiddag af.

En sådan »Månedsslov« benyttedes om Sommeren jævnlig – navnlig af Mellemlasserne – til Udflugter til Riis Skov for der at lege »Røvere og Soldater«. Den højeste Deel af Klinten benyttedes da som Fæstning, der holdtes besat af Soldaterne, medens Røverne skulde søge at storme Fæstningen. Denne var på den ene Side, ud imod Havet, aldeles utilgængelig; mod Nord og Syd var der 2 smalle Adgange, som barrikaderedes; mod Vest var Adgangen meget stejl, så Røverne havde en meget vanskelig Opgave at løse, hvilket ej heller altid lykkedes dem.

Uafhængigt af disse Foretagender havde min Broder Harald og jeg oprettet et »Regiment«, bestående af nogle og tyve Dreng. Øvelserne holdtes fornemlig i Kjøbmand Råes Tømmergård ved Studsgades-port. Undertiden foretoges Ekursioner uden for Byen, således engang til Vejlbj, hvor vi kom ind i en Gård, i hvilken der holdtes

Bryllupsgilde. Derfra blev vi forfulgte af en stor Flok Vejlbysdreng, som gave sig til at kaste Stene efter os. En stor Dreng, vi havde med os fra min Faders Trykkeri, og som bar vor Bagage, der fornemlig bestod af Smørrebrød (han gik sædvanlig under Navnet »Jokum Tørvetriller«), udfordrede da den største af Forfølgerne til Tvekamp, i hvilken han kastede sin Modstander til Jorden, hvorefter Forfølgerne trak sig tilbage, og vi iværksatte på vor Side uden yderligere Forulempelse vort Tilbagetog gennem Riis Skov, hvor Madvarerne fortæredes, til Hjemmet.

Blandt adskillige Drengestreger, hvori jeg deltog i Alderen mellem 10 og 12 Aar, var også følgende: Af og til hændtes det på Vinteraftner, at to af vore lystige Kamerater: Christian og Peter Brix (Sønner af Sognepræsten ved Frue Kirke) stak Hovederne ind ad Døren til det Kammer, hvor min Broder og jeg sad tilligemed vor Ven Carl Heilmann, med de Ord: »Kom med ud på Kommers!« Det var Chr. Brix, som, da han engang havde moret sig med at slåe en deel Ruder i et Lysthus ud til Skolebakken itu med Snebolde, på det Spørgsmål af Konrektor Blache: »Men, Christian, hvorfor gjorde Du dog det?« svarede halvt grædende: »Det var bare for Kommersens Skyld!«

De Bedrifter, som på sådanne Aftener forøvedes, vare – med Skam at melde – sådanne som f. Exp. at binde Gadedøre, som dertil egnede sig, så Folkene indenfor ej kunde få dem op; der ringedes da på Klokken, hvorefter vi, skjulte i en eller anden Port, gottede os med at iagttage Vedkommendes Rusken i Døren og deres Udbrud af Forbittrelse, når de ikke kunde få den op, og når dette endelig lykkedes, deres Forundring over Ingen at finde udenfor. Eller vi morede os med at kaste Ærter mod Folks Vinduer, og så rende vor Vej. Under et sådant Foretagende var en Kamerat en Aften så uheldig at slåe en Vinduesrude itu, så den klirrende faldt ind i Stuen; sagtens var der uforvarende kommen en Sten ind imellem Ærterne. Vi spredtes til alle Sider, dog blev Een forfulgt langt hen i Gaden, indtil det endelig lykkedes ham at undslippe. Men Konen i Huset havde – jeg veed ej hvorfor – fattet Mistanke til mig og min Broder, og da vi kom hjem, sad hun der og anklagede os. Hun (Madame Råe, en rigtig »Rappenskralde«), havde engang tidligere anholdt os ved sin Gadedør og med Urette beskyldt os for at have slået hendes Søn Visti, ved hvilken Lejlighed hun udbrød til En af os, da han indigneret fralagde sig Brøden: »Åh, Do ska it vær så kjephøj, Do bitte Do, hvad Do hedder!« Måskee hun fra den

H. H. Blache.

Litografi efter maleri af W. Marstrand i billedsamlingen i Statsbiblioteket i Arhus.

Tid havde et skævt Øje til os. Hin Aften bleve vi underkastede et skarpt Forhør, men tilsidst måtte Anklagerinden gåe sin Vej med uforrettet Sag. –

Der gaves dengang om Vinteren mange Børneballer, og ofte traf jeg der sammen med den nydelige, lille Georgine Nielsen, som snart blandt alle Pigebørnene vandt den fornemste Plads i mit Hjerte. Når vi Drengene stundom morede os med at forfatte Karakterlister over de Pigebørn, vi kjendte, var hun på min Liste altid No. 1 med

Karakteren ug med Kryds og Slange. Tilbøjeligheden – vidste jeg – var gjensidig; men den tåbelige Undseelse, som jeg har omtalt, gjorde, at jeg var meget bange for, at Andre, navnlig de Voxne, skulde komme med Bemærkninger derom. Således blev jeg en Dag meget flou, da jeg hørte min Fader sige til Georgines Fader: »Nå, hvordan har min lille Svigerdatter det?« hvortil da svarede: »Tak, hun har det godt!« og så loe de begge to. Ja, det gik endog så vidt med mig, at da jeg engang, gennem en betroet Veninde, havde fået en Lok af Georgines Hår, turde jeg, af Angst for Opdagelse og deraf mulig følgende Drillerier, ikke beholde den, men kastede den i Havet, som dengang stødte umiddelbart op til mine Forældres Have. (På samme Tid bleve mine 2 ældste Søskende forlovede, og jeg var da uendelig flou og undselig ved på Skolen at skulle modtages af Kameraternes Gratulationer og Bemærkninger i den Anledning.)

Havet gik dengang – som sagt – heelt op til mine Forældres Have, og udenfor denne var et af de mest søgte og yndede Badesteder. På Stenene nedenfor Havens Altan klædte man sig af og vadede så ud til Dybet. Om der så i Haverne opholdt sig Tilskuere, tog man intet Hensyn til. Jeg var så passioneret for sådan Badning, at jeg undertiden gik i Vandet 3–4 Gange om Dagen, for at gjøre Kamerater Selskab, når nye Flokke kom til, dog mærkede jeg ikke til skadelige Følger deraf.

Efter 3 Aars Forløb rykkede jeg da op i 3die Klasse – »Kalveklassen«, som den kaldtes – på Grund af, at nogle Disciple engang havde fået fat på en Kalv, som de havde ført med sig ind i Klassen, hvor den, tæt ved Kathedret, modtog den Lærer, som skulde have Time. Jeg kom her i Klasse med flere uvrone Dreng, som gik ud på at drille Lærerne, når de kunde komme afsted dermed; især gik det ud over en nylig ansat Lærer i Græsk og Tydsk. En anden Lærer fandtes ofte på de hvide Mure ud til Gården eller Gaden ophængt in effigie i en Galge, under hvilken var skrevet hans velbekjendte Øgenavn. Vel var han noget pedantisk, måskee også noget partisk, men gav efter min Formening ingen grundet Anledning til den hadefulde Opposition, som mødte ham fra adskillige Disciples Side.

Denne kulminerede i det første Aar, jeg var i øverste Klasse. En Dag, førend Læreren (Edsberg, hans Fag vare: Religion og Fransk) havde indfundet sig i Klassen, havde et Par af Disciplene fået opstillet på Kathedret: ved den ene Side en Bibel, ved den anden et Stykke Brænde, og midt på Pulten havde de anbragt en Seddel,

hvorpå stod skrevet: »Her see I Fanden med Biblen i den ene Hånd og Køllen i den anden!« Da Læreren kom ind og såe dette, blev han så hvid i Ansigtet som et Lagen og foer derpå ud af Døren.

Lidt efter kom han tilbage med Rektor og Konrektor, og nu anstilledes der et skarpt Forhør, men de Disciple, som vidste, hvem de Skyldige vare, vægrede sig hårdnakket ved at angive dem. Især holdt man sig til Duxen, der som sådan formentlig pligtig til i Læreren Fraværelse at påsee, at ingen Uorden fandt Sted. Resultatet blev da, at han (Duxen) blev udvist af Skolen. Men efter nogle Dages Forløb kundgjorde Rektor: at såfremt den Skyldige vilde tilståe sin Brøde og bede om Forladelse, skulde Sagen dermed være endt. Hovedmændene gik da til Bekjendelse, og den udviste Dux blev gjenoptagen i Skolen. Kort efter blev vedkommende Lærer kaldet til Præst i Hornslet.

De Løjer, som dreves overfor den gamle Rektor, vare af en mindre onskabsfuld, mere gemytlig Art. Dengang brugtes der ingen Lamper; man måtte nøjes med almindelige Tællelys, som hvert Øjeblik trængte til at puds, i hvilken Anledning Lysesaxene ofte fyldtes med Krudt, som da ved Pudsningen exploderede. Engang havde man fundet på at skjære alle Lysene midt over, med Undtagelse af det, som stod på Kathedret. Efterhånden gik da Lysene ud, det ene efter det andet, indtil hele Klassen befandt sig i et næsten fuldstændigt Mørke, naturligvis til skrømtet stor Forbauselse for alle Disciplene. Når da Professoren ved denne eller lignende Lejligheder gav sig til at holde en af sine Tordentaler, der – som man vidste – ej havde stort at betyde, ledsagedes Talen af et brummende Akkompagnement igjennem alle Tonarter, snart højere snart dybere, alt eftersom Talerens Stemme steg eller faldt. Det synes næsten, som om den Gamle antog det for at komme fra Væggene som en Gjenlyd fra hans vældige Røst.

Ved Timens Slutning (den sidste Eftermiddagstime) skulde samtlige Lysstager opstilles i Række på den forreste Bænk. En Aften havde så en Skælmsmester fået en lang Snor bunden om alle Stagerne, således at Snoren kunde, gennem et lille Hul i Døren, nå ud i den lange Korridor. Pludselig – efter at alle Disciplene havde forladt Klassen på een nær, der stod hos Professoren for at tage imod Protokollen og lægge den ind i Skabet – rutchede alle Stagerne med Lysene i ned på Gulvet med et skrækkeligt Rabalder. Professoren ilede da ud i Gangen for at gribe Misdæderen, og fik i Mørket fat i en Paryk, som han gav sig til at ruske i, da Udråbet: »Åh, det er mig, Hr.

Professor!« bragte ham til at standse. Han kjendte Stemmen og trådte et Skridt tilbage med de Ord: »Ah, domine Fleischer!« Det var nemlig Overlæreren, hvis Paryk var bleven ham revet af Hovedet, dersom den Angrebne ej havde holdt des fastere på den. Gjærningsmanden blev aldrig opdaget.

Når Professoren var misfornøjet med enkelte Disciples Præstationer, holdt han gjerne en Philippica mod de dovne »Knigter«, der så, når de kom til Examen, kom til at stå »som afpillede Rottunger«. (Professoren var oprindelig Bondedreng fra Ry; hans Broder, en Gårdmand, kom undertiden kjørende ind til ham med Tørv.)

2de Gange i min Skoletid besøgte Skolen af Kong Frederik den Sjette. Da var det ordentlig rørende at see og høre den ærverdige, gamle Rektor med Tårer i Øjnene holde Velkomsttaler til

Gårdparti fra den Elmquistske ejendom, Mejlgade 48.

Efter tegning af J. Ølsgaard.

ham og kalde ham »Landets Fader«. Ved slige Lejligheder – som og ved Examina – glemte den gamle aldrig at pålægge Disciplene at møde »anstændig påklædte«. Jeg hørte til det sidste Hold, han dimitterede til Universitetet, næste Aar (1837) døde han.

Fra mit sidste Skoleår mindes jeg særlig med Erkjendtlighed den nye Religionslærer: Vilhelm Paludan-Müller, en mild, elskværdig og beskeden Mand, som beviste navnlig Chr. Brix og mig megen Venlighed. Blandt Andet indbød han os til en af de Assembleer, som dengang gaves for Aarhus »beau-monde«, og ved hvilken hans Broder, Digteren Fr. Paludan-Müller, oplæste en morsom Fortælling, der blev illustreret med levende Billeder og gjorde megen Lykke.

Vilh. Paludan-Müller blev senere Præst i Beder-Malling, hvor han efter nogle Aars Forløb døde af Rygmarvstærning.

I Efteråret 1836 afgang jeg fra Skolen for at indstille mig til Examen artium i Kjøbenhavn, thi dengang toges denne Examen ej som nu ved de respektive Skoler, vi blev examinerede af Universitetets Professorer. Overrejsen foretoges på en lille Jagt, thi Dampskibsforbindelse var endnu ikke etableret mellem Kjøbenhavn og Aarhus. Det stormede stærkt, og hele Natten tilbragtes under Søsyge på Dækket, der hvert Øjeblik blev overskyldet af Bølgerne. Først næste Dags Aften nåede vi Hovedstaden, og med megen Møje fandt jeg hen til Møntergaden, hvor jeg foreløbig skulde boe hos Brødrene Weis, indtil min ældste Broder kom over fra Aarhus.

Min Examen absolveredes med en god 1ste Karakter, men at jeg i Græsk kun opnåede h. ill. (haud illaudabilis $\circ$: ikke urosværdigt), var mig en Skuffelse. Professor Petersen, en temmelig pedantisk Herre, der f. Exp. så skævt til Den, der ikke mødte med hvidt Halstørklæde, hvilket efter hans Formening hørte til for at være »anstændig« påklædt, opholdt sig under Examinationen ved de såkaldte »Partikler«, ved hvilke der var en heel Deel Finesser, der fra Skolen kun vare lidt kjendte. Havde en eller anden af Examinanderne et hvidt Halstørklæde, låntes det gjerne ud til Andre, alt eftersom Turen kom til dem. Professoren i Hebraisk, Johansen (en Tydsker) havde udgivet et grammatisk Arbejde, som gik under Navn af »Johansens Ansigter« (»Ansichten«), og blev meget glad, når nogen af Examinanderne havde gjort sig bekendt med disse Ansigter. Da min Ven og Fætter V. Thisted havde instrueret mig i så Henseende, indbragte dette mig et lpc. (laudabilis præ ceteris $\circ$: laud (i. karakter) med udmærkelse) både til Artium og den såkaldte »2den Examen«.

Sidstnævnte bestod deels af en filologisk, deels af en filosofisk Afdeling; til den første hørte følgende Fag: Latin, Græsk, Historie og Mathematik (Trigonometri og Stereometri), til den anden: Logik, Psykologi og Moralphilosophi, Physik og Astronomi. Hertil anvendtes det såkaldte Rusår.

Ved Immatrikulationen, som foregik strax efter Examen artiums Slutning, skulde alle vi nybakte Studenter møde i Consistoriets Sal, hvor en stor Deel Professorer vare forsamlede. Indgangen dertil var i Universitetets Gård, med en høj Trappe foran, hvilken på begge Sider var tæt besat af ældre Studenter, som vilde formene os Adgangen, hvorved der opstod formelige Slagsmål med Hujen og Skringen, så at en Pedel af og til måtte sendes ud for at påbyde Ro og Stilhed.

Efter at være sluppen ind og at have fået sit Examensbevis blev man opfordret til at erklære, hvem af Professorerne man vilde vælge til sin »private Præceptor«, som det kaldtes. Meningen var vel, at Denne så skulde særlig tage sig af og have Tilsyn med En; men det Hele var kun en tom Formalitet. Mit Valg faldt på Werlauff, måske fordi han var en pæn, gammel Mand at see til, thi jeg kjendte aldeles Intet til ham, vidste ikke engang, at han havde skrevet Antegnelser til Holbergs Komedier. Heller ikke havde jeg nogensinde senere det Allermindste personlig med ham at gjøre.

Kort efter Fulbringelsen af 2den Examen foretoges en Ferierejse til Hjemmet, hvor Julen skulde tilbringes. To af mine Kamerater (C. Brix og J. Fausbüll) toge i Forening med mig Extravogn (lukket) til Kallundborg; men ved Ankomsten dertil viste det sig, at vort Pengeforråd var sluppen op. Heldigvis traf vi en Handelsrejsende, hvem Brix kjendte noget til, og som var så venlig at låne os det Fornødne til Rejsens Fortsættelse. Det blev en langvarig Ferie, idet den usædvanlig strænge Vinter foranledigede, at vort Ophold i Aarhus trak ud til hen på Foråret 1838. I al denne Tid tænkte vi ej på Studeringer, men kun på at more os.

Efter Tilbagekomsten til Kjøbenhavn skulde der altså tages fat på det theologiske Studium. Hvorledes dette skulde gribes an, havde jeg ingen Idee om; jeg måtte famle mig frem.

Heldigvis havde Martensen just dengang begyndt sin epokegørende Virksomhed som Universitetslærer. Store Skarer strømmede til for at høre hans åndfulde Forelæsninger over den nyere Tids Filosofi »fra Kant til Hegel«. De virkede i høj Grad vækkende, åndrige, livfulde, i høj Grad fængslende, og det store Auditorium, hvor

Interiør fra Aarhus Stiftsbogtrykkerie i 1890'erne.

Efter tegning af J. Ølsgaard.

de holdtes, var stadig næsten overfyldt. Mange ungdommelige Gemytter bleve så betagne af det, de her fik at høre, at de indbildte sig, at i den Hegelske Visdom var Løsningen af alle Tilværelsens Gåder at finde, og der fremkom iblandt dem et Utal af »philosophi udi egen Indbildning«, som sloge om sig med philosophiske Termini,

og således mente og vilde give sig Udseende af at have slugt al Verdens Visdom. Skylden for slige Udskejelser kunde jo imidlertid ej med Rette tillægges Docenten; det var som en Rus, der skulde have Tid til at forvindes; men om end Adskilliges Hoveder forskruedes, idet – som Søren Kierkegaard har sagt – »Tidens Yndlings-Filosofi blev Tidens Ynglings-Filosofi«, have hine Martensens Forelæsninger for en stor Deel Studerende tjent til at vække til friere Selvtænkning, til Fremme for deres åndelige Udvikling.

I det første Aarstid eller længere var min Examenslæsning en temmelig planløs Famlen; flere Gange forsøgte jeg at tage min Tilflugt til Manuduktør (Schurmann, Wadz), men da jeg fandt Udbyttet heraf utilfredsstillende, foretrak jeg at læse på egen Hånd. Martensens Forelæsninger søgte jeg dog stadig, først over Dogmatik, senere over Ethik og Symbolik; kun sjældent hørte jeg derimod nogen Forelæsning af de andre Professorer. Følgen var, at det trak længe ud med min Embedsexamen. Da jeg kom så vidt, at jeg turde tage Deel i Skriveøvelser (Examinatorier holdt jeg ikke af) søgte jeg til Clausen. Her havde jeg den Tilfredsstillelse nogle Gange at blive »nævnet« (Clausen brugte nemlig hver Gang at nævne Navnene på 3 eller 4 af dem, hvis specimina han fandt at være de bedste). Ved den skriftlige Examen i Foråret 1843 var jeg da og så heldig at blive No. 3 af omtrent 30 Kandidater.

3die Dcbr 1839 døde Kong Frederik den Sjette, og hele Kjøbenhavn var i stor Bevægelse. Til samme Dags Aften var der forud aftalt et Besøg hos mig og min Kontubernal (C. Heilmann) af min Plejesøster Caroline Carlos, som da opholdt sig i Byen, tilligemed hendes Værtinde (Fru Kårsberg) og dennes Datter. Med en stegt Gås, hvormed vi skulde trakteres, lykkedes det de 3 Damer under mange Standsninger og Ængstelser at tilbagelægge Vejen fra Admiralgade til Frederiksborggade og bringe »Dyret« i god Behold igjennem Menneskestimlen til Bestemmelsesstedet, hvor vi da, trods Landesorgen, med Skam at melde holdt et lystigt lille Gilde, idet vi skjød alvorlige Tanker ud til næste Dag.

I de påfølgende stærkt bevægede Dage oprettedes det såkaldte »Studentersamfund«, i hvis Møder jeg deltog, og hvor glimrende Taler holdtes, navnlig af Lehmann og Monrad, hvilken sidste optrådte her for første Gang som Taler. Også to unge Studenter fremtrådte her og vakte megen Opmærksomhed; den Ene (Gude, nu Domprovst i Roskilde) forsvarede Konsistoriet, der havde gjort Indsigelse mod »Samfundet« som politisk Forening, den Anden (H.

Egede Schack, senere Forfatter til »Phantasterne« m. m., tidlig død) angreb med stor Voldsomhed og Vittighed ommeldte Konsistorium, optrædende som en rigtig Folketribun. Samfundet måtte imidlertid snart opløse sig. De Forhåbninger, man havde sat til Kristian d. 8de om en fri Forfatnings Indførelse her i Lighed med den, han havde været med til at indføre i Norge, bleve – som bekjendt – bittert skuffede, hvilket gjorde Kongen meget upopulær, ikke mindst blandt Studenterne.

Ved siden af den gamle Studenterforening var der på den Tid fremstået en anden under Navn af »Akademisk Læseforening« (i daglig Tale kaldet »Akademikum«). Anledningen til dens Opretelse var Regentsianernes Misfornøjelse med nogle af Regentsprovensten trufne Bestemmelser angående Benyttelsen af deres Læsestue. Medens den gamle Studenterforening søgtes af »den finere Portion«, havde Akademikum derimod, hvortil Adgangen var meget billigere, et mere jævnt Præg. Her gik det meget livligt til; der diskuteredes, politiseredes og filosoferedes over en lav Sko; stundom arrangeredes dramatiske Forestillinger, hvor Plougs såkaldte »Atellaner« og Hostrups første Komedier kom til Opførelse. Hvad mig angår, da kom jeg jævnlig i denne Forening, men indtog der, overensstemmende med mit Naturel, en meget beskeden, tilbagetrukket Stilling.

Selskabelig Omgang i Familie kredse, hvilken ellers er så ønskelig for unge Studerende, kjendte jeg kun lidet til i de Aar, jeg tilbragte ved Universitetet. Om Søndagen var jeg dog til Middag og Aften hos Fru Schwartz, min Broder Edwards Svigermoder. Denne havde i sin Ungdom, indtil sit Giftemål, været Sangerinde ved det kgl. Theater; hendes Søn Julius var Tenorsanger sammesteds, og hendes Døttre Louise og Emma (min Svigerinde) sang meget smukt. Her havde jeg da Lejlighed til at høre både Opera- og Romancesang af bedste Slags. Hos Gamle Rosenkildes kom jeg enkelte Gange, når mine Forældre gjæstede Hovedstaden; der var rart og hyggeligt, og at jeg ikke kom der oftere, var min egen Skyld. Af og til kom jeg også hos Enke-Bispinde Mønster (hvis Mand havde en kort Tid (1830) været Biskop i Aarhus), fremdeles hos en Fru Kårsberg; det var omtrent det Hele.

Efter at min Broder Harald var rejst tilbage til Aarhus, og Edvard havde holdt Bryllup, boede jeg sammen først med Valdemar Thisted (til 1840, da han tog Embedsexamen), senere med Carl Heilmann. Med begge de sidstnævnte tilbragte jeg oftere Juleferien i Gyrtsting hos Præsten Jørgen Thisted. Han var efterhånden bleven

Jørgen Overgaard
Thisted.

Eter kobberstik i
billedsamlingen i
Statsbiblioteket i Aarhus.

så korpulent, at han f. Exp. på en Dagvogn fyldte 2 Pladser; han gik sjældent længere end ud i sin smukke Have (om Vinteren kun i sit Drivhus, som stødte op til hans Studereværelse); ikke des mindre var han åndsfrisk, livlig og vittig.

I 1839, mellem Jul og Nytår, måtte jeg i en stærk Kulde med Dagvogn tage fra Gyrstinge ind til Kjøbenhavn i Anledning af Edwards Bryllup. Det var kort efter Frederik den Sjettes Død, hvorfor Kirkens Indre var beklædt med Sort og intet Orgelspil måtte lyde. Brudgommen fik kun liden Ro til at nyde Hvedebrødsdagene, thi Politiet, ved hvilket han havde Ansættelse, måtte i den uroligt gjærende Tid, det dengang var, være påfærde både tidligt og sildigt. Jeg såe det kongelige Ligtog passere under Fakkelskin igjennem Frederiksberggaden på Vejen til Roskilde. Det var meget koldt, og flere gamle Excellencer, som måtte med, hentede sig undervejs en dygtig Forkjølelse, enkelte vel endog deres Helsot. Jeg rejste så pr. Dagvogn tilbage til Gyrstinge.

Mine Sommerferier vare i Regelen utilbørlig lange, og Overreisen til Aarhus tog stundom megen Tid. Således tilbragte jeg en-

gang 9 Døgn ombord på en lille Jagt, hvor en Oberstløjtnant Dorschæus med Kone og to Døttre havde optaget den lille Kahyt, medens vi Andre (en Løjtnant Dorschæus, Student A. Fleischer og jeg) måtte nøjes med Dækket og Lasten. Tre Gange vovede vi os fra Helsingørs Rhed ud af Sundet, men måtte vende tilbage igjen på Grund af Storm og Modvind. Under disse Forsøg måtte mine Kamerater og jeg ned i Lasterummet, hvor Lugerne lukkedes over os, så vi befandt os i Bælgmørke, mens en Masse Jernplader raslede om os med en Lyd som af Torden og truede med at ramle ned over os. Endelig blev Vejret sådant, at vi kunde komme videre, men så måtte vi flere Gange lægge bi for Vindstille. Af denne Art vare Rejserne ofte i de Tider; også tillands kunde de være drøje nok med de daværende Befordringsmidler.

Således kørte jeg engang, efter at være nået med Smakke fra Aarhus til Kallundborg, en heel Nat med »Agepost« igjennem Sjælland. På Vognen var ingen Andre end Postføreren og jeg. Vi sade sammen på eet Sæde, og en Skylregn strømede ned over os hele Natten. Mens min Rejsefælle expederede Post i Holbæk og Roskilde, blev jeg siddende på Vognen under åben Himmel. Jeg sad som i et Sædebad, thi Agestolen var fuld af Vand. Da jeg omsider gjennemvåd nåede til mit Logis i Kjøbenhavn, var jeg så medtagen, at jeg strax måtte til Sengs. Efterhånden løsnedes en stor Deel af Huden, navnlig på Ansigt og Hænder og skallede af som efter en Skarlagensfeber. Sommetider kunde man efter sliig en Rejse fristes til at udbyrde med Chilian: »Vi have vel rejst, Herre!«

Hvor herligt var det da ikke, da en regelmæssig Dampskibsfart mellem Kjøbenhavn og Aarhus kom i Gang! I April 1842 var jeg ombord på Dampskibet »Caroline Amalie«, da det foretog sin første Tur på den nævnte Route. Tilmed var Anledningen til min Rejse i høj Grad glædelig, og Vejret var under den natlige Overfart fortrinligt. For første Gang skulde jeg over at besøge min Forlovede.

Indtil i Aaret forud havde jeg i lange Tider ikke seet noget til min Barndoms-Inklination; om end ingenlunde glemte var hendes Billed dog blevet trængt endeel i Baggrunden hos mig. Jeg havde da sværmet snart for En snart for en Anden, men heldigvis havde denne Sværmen ikke draget alvorligere Følger efter sig. I Sommerferien 1841 traf jeg sammen med hende på Himmelbjerget ved en af de Folkefester, som Digteren Sten Blicher havde kaldt til Live. Hun var nu voxet op til en yndig Ungmø, – en gammel Dame, som jeg for nogen Tid siden traf sammen med her i Aarhus, sagde om hende:

»Hun var den yndigste, unge Pige, jeg nogensinde har kjendt!« – og de fordums Følelser for hende blussede op hos mig i fornyet Styrke. Flere Gange siden mødtes vi i den samme Sommer, dels i mine Forældres Hjem, dels ved et Studenterbal i Riis Skov. Med Følelsen af, at hun var mig god og havde bevaret sin Barndoms Tilbøjelighed for mig, drog jeg efter Ferien tilbage til Hovedstaden, og med det Forsæt, at jeg ville frie efter endt Embedsexamen. Men i Løbet af Vinteren modtog jeg hjemmefra Beretninger om, at hun omsværmedes således af Tilbedere, at jeg ikke turde bie længer. Jeg skrev da til hende den 16de Februar 1842, og modtog allerede den 19de hendes Ja. På min Broder Haralds Fødselsdag, d. 26de blev Forlovelsen deklareret. I April aflagde jeg da, som sagt, et Besøg i Aarhus, og tilbragte der 8 herlige Dage. Tiden deltes omtrent lige mellem Georgines og min Familie; enkelte Gange vare begge Familier samlede, og Dagen henrandt i Fryd og Gammen.

Vor Forlovelsestid varede i $4\frac{1}{2}$ Aar, og en ikke liden Deel af dette Tidsrum tilbragte min Forlovede hos min Søster Amtmandinde Krabbe i Rønne på Bornholm, således hele Vinteren 1844–45. Engang hengik der – på Grund af Isforholdene – over 6 Uger uden at der hørtes Noget derovrefra. I Foråret 1845 kom der meget foruroligende Efterretninger om min Søsters Helbredstilstand, som foranledigede, at jeg tilligemed min Søster Louise begave os over til Rønne; på samme Skib, som vi benyttede fra Kjøbenhavn, befandt sig også en Halvbroder til Krabbe, Julius Benzon fra Christiansdal ved Odense. Ikke mange Dage efter vor Ankomst døde min elskelige Søster fra Mand og 4 små Børn. Efter hendes Jordefærd, som overværedes af en overordentlig talrig Skare af alle Stænder, rejste jeg tilbage til Aarhus, medens derimod Georgine og Louise bleve derovre for Børnenes Skyld. Først næste Forår vendte de tilbage, efter at en Frøken Wulff var bleven installeret som Børnenes Lærerinde og Opdragerinde.

Efter at jeg i Foråret 1843 var kommen hjem som Kandidat, var jeg i nogen Tid i Skanderborg for – ifølge Anmodning – at assistere Valdemar Thisted ved Undervisningen i hans Skole, medens han traf Forberedelser til sin første Udenlandsrejse. Ved min Tilbagekomst derfra modtog jeg snart Anmodning fra flere Pigeskoler om der at overtage Religionsundervisningen; ligeledes fra Adjunkt Carøe om Overtagelse af Undervisningen i Fransk i Latinskolens lavere Klasser, hvortil han tilbød gratis at instruere mig. Senere fik jeg også Timer i Latinskolen i Dansk og Latin i de lavere Klasser. Da

jeg senere blev ansat som Adjunkt ved den såkaldte videnskabelige Realskole, beholdt jeg tillige de fleste af disse Timer, så at min Tid var stærkt optagen.

Ved Realskolen blev jeg i Førstningen nødsaget til blandt Andet at overtage Regning i nogle Klasser, hvilket var mig en meget ubehagelig Overraskelse, eftersom jeg altid havde været en Stymper i dette Fag; jeg måtte jo så see til at sætte mig ind deri, så godt som jeg kunde. Efter nogen Tids Forløb, da Adjunkt Warburg havde opnået gejstlig Befordring (til Svendborg), blev jeg dog befriet derfra, idet jeg overtog Religionsundervisningen i hele Skolen.

I Sommeren 1846 foretog min Svigerfader i Forening med sin Søn Harald (dengang Student), min Forlovede og mig, en Udflugt til hans Fødeegn mellem Vejle og Kolding, hvor vi bl. A. besøgte hans gamle Søster, som boede der som Enke med flere Døttre (på Viuf Mark, om jeg mindes ret), og en Brodersøn, som da var Gård-ejer, men tidligere havde tjent ham som Karl. På Udrejsen dertil besøgte vi den smukt beliggende Aarup Mølle og sejlede derfra over Vejle Fjord. Gamle Kirsten (Søsteren) var en enfoldig, meget naiv gammel Bondekone, som nærrede fabelagtige Forestillinger om sin Broder Byfogdens Storhed og Rigdomme. Under et Besøg i Aarhus havde hun med Forbauselse bl. A. betragtet de mange Skilderier i forgyldte Rammer, idet hun troede, at Rammerne vare massivt Guld, og hendes Broder havde moret sig derover og ladet hende blive i Indbildingen. Det var derfor ej underligt, at hun, da det ved hans Død (i 1853) viste sig, at han ingen Formue efterlod sig, troede, at Skattene vare underfundigt skaffede tilside. På Hjemrejsen fra vor Udflugt overfaldtes vi ved Aftenstid af et voldsomt Tordenvejr; imellem hvert Lyn, som kom, befandt vi os i Bælgmørke. Det lykkedes dog Kudsken at finde Indkjørselen til Edelsborg, hvor vi så søgte Tilflugt. Skjøndt det var henvend Midnat, bleve vi af Familien Tøttrup, som forøvrigt var os ubekjendt, modtagne og beværtede med den mest forekommende Gjæstfrihed, og Tiden henrandt under livlig Samtale, indtil Uvejret var forbi.

I Efteråret 1846 skulde vort Bryllup ståe. Vel var jeg endnu ikke bleven Adjunkt, dog mente vi at kunne nok slåe os igjennem, idet min Fader havde lovet os fri Bolig, og en Mødreneary på 800 Rdl., som var tillagt min Kjæreste, kunne hæves hos min Svigerfader, efterhånden som vi måtte trænge dertil. I Løbet af Sommeren gjorde Georgine et sidste Besøg hos sin bedste Veninde, Frk. Stine Rosenørn på Nørholm ved Varde, og efter Hjemkomsten toges fat på

Bryllupstilberedelserne. Den 21de Nvbr. bleve vi så ægteviede i Frue Kirke af Consistorialråd Brix. Det var en Lørdag, der valgtes dertil, for at jeg kunde have Dagen efter fri, om Mandagen tog jeg atter fat på mine sædvanlige Forretninger. Bryllupsgildet, hvori – foruden Præstens – kun de to Familiers Medlemmer deltog, holdtes i Brudens Forældres Hjem på Guldsmedgade. Min Broder havde skrevet en munter Bryllupssang, og da vi om Aftenen vare dragne ind i vort eget nye Hjem på Mejlgade, overraskedes vi med en Serenade, en smuk, trestemmig Sang, som på Melodien »Vaga Luna« lød op til os fra en Nabogård gennem den stille Nat. (Serenaden var af V. Thisted).

Medens det nu ved Brylluper er Skik, at Brudgommen og Følget forsamler sig ved Alteret og der tager imod Bruden, der føres op igjennem Kirken af sin Fader, samlede derimod ved mit Bryllup Følget i den nederste Deel af Kirken, og sluttede sig da til Brudeparret, da dette ankom. Jeg selv førte min Brud gennem Kirken op til Alteret.

Lige overfor mine Forældres Hjem ejede min Fader 3 Gårde ved Siden af hverandre. I den nordligst beliggende af disse fik vi vor første Bolig. Efterhånden som Familiens Tilvæxt gjorde større Husrum fornødent, kom vi til at beboe Førstesalslejligheden i de andre to, den sidste på Hjørnet af Snævringen.

Som det vel kan tænkes henrandt Vinteren 1846–47 for os i Fryd og Gammen. Mindst eengang ugentlig tilbragte vi Aftenen hos mine Forældre og en anden hos mine Svigerforældre. I den påfølgende Sommer foretog jeg min første og eneste Udenlandsrejse i Følge med min Fader. Endskjøndt min Hustru befandt sig i velsignede Omstændigheder, mente jeg dog, da min Fader ønskede mit Følgeskab, og Rejsen kun skulde vare 16–17 Dage, tilmed uden Bekostning for mig, ikke at burde afslå et sådant Tilbud. Ved Skoleferiens Begyndelse afgik vi da fra Aarhus med Dampskib til Kiel, næste Dag prøvede vi for første Gang en Jernbanefart fra Kiel til Hamburg, og efter et Par Dages Ophold dér med Iltog til Berlin. Efter at have seet os om dér og gjort en interessant Udflugt til Potsdam, afrejste vi til Dresden, og efter at have beseet Stadens Kunstsamlinger osv. til det sachsiske Schweitz i Selskab med et Par Landsmænd fra Viborg og en ung Grosserer fra Götheborg. Tilbagereisen gik over Leipzig, Magdeburg og Harburg, og så over Hamburg til Kiel og derfra med Dampskib til Aarhus, hvor vi fandt Alle i bedste Velgående.

Den 17de Oktbr. 1847 kom vor førstefødte Søn til Verden, og den Første, der næst efter Jordmoderen tog imod ham, var min kjære Plejesøster Caroline Carlos, som altid siden har omfattet alle mine Børn med trofast Kjærlighed. Samme Aften, efter Nedkomsten, sang jeg med ved en Koncert, ved hvilken jeg havde lovet at assistere.

Den unge Moder måtte i længere Tid holde Sengen på Grund af hævede Been, og min Moder kom så daglig over til os for at assistere. Desværre kom denne hendes kjærlige Hjælpsomhed hende temmelig dyrt at ståe. Hun var nemlig så uheldig at glide og falde på Kjøkkengulvet og forvride sin ene Ankel, så hun strax måtte bringes tilsengs. Således var der nu to sengeliggende Patienter, hver i sit Værelse. Moder lå længe og under store Smerter. Da hun omsider var kommen så vidt, at hun kunde flyttes, blev der ved Hjælp af Brædder langs ned ad Trappen dannet en Art Glidebane, ad hvilken hun, liggende på en Madratts og tildækket med Tæpper, blev firet ned og derefter båren over Gaden til sit Hjem. Efter nogen Tids Forløb vare dog begge Patienter på Benene igjen, og Alt gik sin jævne Gang.

Så oprandt Aaret 1848. Bevægelsen efter Tronskiftet, der også forplantede sig til Aarhus, tiltog mere og mere og kulminerede ved Efterretningen om Slesvigholstenernes Oprør. Da det i Aarhus garnisonerende 3de Dragonregiment forlod Byen for at drage Syd på mod Fjenden, havde talrige Skarer samlet sig udenfor Frederiksport for at byde de Bortdragende Farvel. De fleste af Officererne såe alvorlige ud; men min Svoger Løjtnant Freiesleben hilste Mængden med et så fornøjet Ansigt, at der fra flere Sider hørtes Udråb som: »Se, det er en rask Fyr, ham dér!« og så lød Hurraråbene for ham med forhøjet Styrke. Han var også Den, der sendte Aarhus Stiftstidende den første Beretning om Sejren ved Bau, og som også begyndte med »Hurrah!«

Her hjemme var imidlertid Mængden i bestandig ophidset Bevægelse, og især ved Aftenstid droge store Skarer igjennem Gaderne. En sådan sendte en Deputation op til Stiftamtmand Gråh med den Erklæring, at han ikke havde »Folkets« Tillid, hvorfor det var bedst, han tog sin Afsked. Der hidskaffedes en heel Deel Geværer, og Landser dannedes ved Hjælp af Leer og lignende. Et Korps af Frivillige blev oprettet og øvedes daglig under en forhenværende Løjtnants Kommando. Efter nogen Tids Forløb afgik Korpset til Hæren; men det viste sig nok snart, at dette, ligesom de andensteds fra

sendte frivillige Korpser, vare som sådanne kun lidet brugelige, hvorfor deres Medlemmer bleve fordelte og stukken ind i de forskellige regulære Troppeafdelinger.

Også til Aarhus kom naturligvis Rygterne om, at Slaverne fra Rendsborg vare slupne løs og skændte og brændte rundt omkring; dog afstedkom disse Rygter ikke her nær så megen Forstyrrelse som på mange Steder, såsom i Viborg og Aalborg. Underligt nok, at jo længere nordpå, des værre blev Forstyrrelsen.

I Aaret 1848 slap Aarhus med et kortere, 2 Dages Besøg af Fjenden under Anførsel af Major Zastrow. To Orlogsfartøjer, som låe ude på Rheden, voldte Tydskerne en heel Deel Uro. Omme på Skolebakken glødedes der Kugler for dermed at beskyde Skibene, men Kuglerne kunde ikke nå dem. Fra Dampskibet Hekla sendtes der kun en enkelt Granat hen over Hovederne på en Afdeling Soldater, som vare posterede på Havnens Brohoved. Af Hensyn til Byen lod man det hermed beroe. Granaten faldt ned i en Gård i det såkaldte »Spanien«, hvor den nær havde slået en Mand ihjel. Næste Dag drog Fjenden bort, uden at nogen Indkvartering havde fundet Sted.

I Realskolen (hvis Bygning ved Mindeport senere er bleven benyttet til Sygehus) var der særdeles god Orden og Disciplin. Rektor Nielsen, der tidligere havde været Medbestyrer af von Westens Skole i Kjøbenhavn, var efter min Mening en dygtig Skolemand, om end han af Nogle beskyldtes for at være noget pedantisk. Til Ordenens Overholdelse havde han udmærket Bistand i Inspektøren Adjunkt Holmsted. Blandt de andre Lærere vil jeg nævne Overlærer Funch, som havde den Vane hver Morgen at komme for silde, idet han stedse skulde først besøge »et vist Sted« nede i Gården. Rektor indfandt sig da jævnlig i Overlærerens Klasse, hvor han begyndte Undervisningen. Når Funch så kom, tog Rektor sit Uhr op af Lommen og holdt det hen for Funch, at han kunde see, hvad Klokken var, hvorefter han forlod Klassen. Skolen havde flere udmærkede Lærere, bl. A. min Ven og Fætter Valdemar Thisted.

Oprettelsen af den nævnte Skole var et Forsøg, som på Grund af Forholdene ej kunde lykkes. Den var beregnet på et 10-årigt Kursus (fra Elevens 8de til 18de Aar); men da der ej var anordnet nogen Afgangsexamen, hvortil der var knyttet særlige Rettigheder, blev Følgen den, at kun meget få Elever i de første Aar gennemgik det hele Kursus; efterhånden stod endog gde Klasse tom; de Fleste forbleve ej længer i Skolen end højst indtil 16 Aarsalderen. Der

havde været råbt så højt på Trangen til slige højere Realskoler; men det viste sig snart, at uden bestemte Rettigheder, som måtte være i Udsigt for Eleverne, kunde det ikke gaa. Senere har man indset dette og rådet Bod derpå ved den såkaldte Præliminær-Examen. Flere Gange ansøgte Rektor om noget Sådant, men forgjæves.

Under den langvarige, fjendtlige Okkupation i Aaret 1849, i Månederne Juni og Juli, skrev jeg Dagbog. Efter Okkupationens Slutning skrev jeg desuden en sammenhængende Beretning om samme, hvilken blev optagen i »Aarhus Stiftstidende« og gik igjennem 3-4 Numere. Den sidste Deel deraf var foranlediget ved min Harme over en altfor overdreven Roes, der var bleven offentlig udtalt over de fjendtlige Troppers Opførsel; jeg anførte da Adskilligt, som i det Enkelte kunde tjene til at modificere denne Lovtale, skjøndt jeg må indrømme, at de fjendtlige Tropper i det Hele taget opførte sig godt.

I August 1849 fødte min kjære Hustru en Datter, som dog døde efter få Dages Forløb, måske som Følge af den Ængstelse og Bekymring, som Okkupationstiden havde ført med sig. Den lille Pige blev hjemmedøbt af Stiftsprovst Dahlerup og fik Navnet Maria.

Om jeg mindes ret, var det i Slutningen af Sommeren 1849, at min Hustru måtte af Helbredshensyn tage Ophold i nogen Tid tilligemed den lille Thorvald på Ringkloster ved Skanderborg Sø, hos Proprietær Andersen, gamle Venner fra Barndomstiden. Der tog jeg så gjerne ud Lørdag Eftermiddag, sejlede fra Skanderborg over Søen, og tilbage igjen Søndag Aften. Min Hustrus Ophold derude blev ikke uden heldig Indflydelse, og snart kunde hun helbredet vende tilbage til Aarhus.

I Aaret 1850 (3/9) fødtes os en Søn, som blev opkaldt efter begge sine Forældre (Alfred Georg), og i 1852 (8/12) en Datter, som kom til at bære min Moders Navn: Helene Ambrosia. I Februar 1853 blev jeg kaldet til Præst som residerende Kapellan ved Aarhus Frue Kirke samt Sognepræst for Aaby Menighed. Hen på Sommeren hjemsogetes Aarhus af en voldsom Cholera-Epidemi, der krævede talrige Offre. Det var en såre uhyggelig Tid; jævnlig hørte man de tunge, taktfaste, let kjendelige Skridt af Portører, der bare Cholera-syge til Hospitalerne; daglig var der adskillige Lig at begrave. Af vore Nærmeste bleve dog Gudskelov Ingen angrebne. I flere Henseender var det for mig som begyndende Præst en anstrængende Tid.

Ved Siden af min Præstegjerning måtte jeg jo passe mine Undervisningstimer på Realskolen såvel som i de private Pigeskoler, så

jeg havde fuldt op at tage vare. Udarbejdelsen af Prædikener og Taler faldt mig svær; meget ofte måtte jeg kassere, hvad jeg havde skrevet og begynde forfra. Desto vanskeligere blev det mig, da jeg Pintsælørdag, mens jeg havde nok at gjøre med at forberede mig til de to Pintsedage, måtte udføre en »notabel Brudevielse« og tilmed var nødsaget til bagefter at deltage i Bryllupsgildet.

Brudgommen var Kaptejn Stage, der under Krigen havde ført en Kanonbåd og ved den Lejlighed havde gjort Bekjendtskab med Sophus Engelsted, den senere så bekjendte og ansete Læge i Kjøbenhavn. I Selskab med ham besøgte så Stage Byskriver, Kancelliråd Engelsteds i Aarhus og blev forlovet med sin Vens Søster Frk. Thea. I Brudfølget var bl. A. Gehejmelegationsråd Skrike, Justitsråd Jespersen med Frue, Justitsråd Stage osv. osv. Jeg skilte mig dog nogenlunde godt ved mit Hverv; men den Spænding, jeg havde gået i, havde taget stærkt på Kræfterne.

Stage og Hustru leve endnu (1892) i Kbhvn. I deres Ægteskab havde de kun en eneste Søn, som til deres store Sorg døde som Student. Faderen, der er en velhavende Skibsrheder, har senere til unge Sømænds praktiske Uddannelse skjænket et Skib, som til Minde om Sønnen bærer Navnet »Georg Stage«.

I den samme Sommer – midt under Choleraepidemien – ægteviiede jeg i Vejlbj Kirke min Ven (da Adjunkt) V. Thisted og Elisa Rasmussen (Datter af Regimentsdyrlæge R.), hvis Moder dengang som Enke boede i Vejlbj. V. Thisted var skilt fra sin første Hustru; men jeg har aldrig kunnet opfatte Herrens Ord i Bjergprædikenen i streng bogstavelig Betydning ligeså lidt som hans Udtalelser om Eds aflæggelse eller om at vende den venstre Kind til, når Nogen slår mig på den højre. Jeg tog derfor ej heller i Betænkning at foretage den nævnte Brudevielse. Min Text var af Ev. Joh. det 17de: »Hellige Fader, bevar dem i Dit Navn, at de maa være Eet!«

Ved Realskolens Nedlæggelse gik V. Thisted af med Vente-
penge, og kaldtes ikke lang Tid derefter til Sognepræst for Hjørup
Menighed i det Tørninglehnske. Der tilbragte han med sin elskelige
Hustru nogle lykkelige Aar. Senere forflyttedes han til Tømmerup
ved Kallundborg, men hjem søgtes her efter nogle Aars Forløb af en
Nervesvaghed, som nødsagede ham til at søge sin Afsked. Han
flyttede så til Frederiksberg ved Kjøbenhavn. Hans Helbredstilstand
tillod ham ikke at fortsætte sin Forfattervirksomhed; endog det at
skrive et lille Brev faldt ham besværligt. Et Fald i Tømmerup havde

Valdemar Thisted.
Efter træsnit i
Ill. Tidende 1887 nr. 4.

havt til Følge, at han måtte bruge Krykker; ude måtte han lade sig kjøre i en Sygevojn. I hans sidste Leveår faldt også Læsning ham anstrængende; den indskrænkedes derfor mere og mere. Hans Trøstebog og daglige Læsning var fornemlig Davids Psalmer. Den tungeste Prøvelse, der ramte ham, var, at hans fromme, elskelige Hustru efterhånden blev aldeles værkbruden. Hun, som overlevede ham (han døde i Aaret 1887), har nu henligget i en lang Aarrække næsten uden at kunne røre et Lem, dybt følende Savnet af sin elskede Ven og ventende med inderlig Længsel, men i kristeligt Tålmod på Udfrielsens Stund. At Vorherre lader denne fromme Kvinde vente så længe, synes heelt underligt; men »uransagelige ere Herrens Domme og hans Veje usporlige!« (Ved V. Thistedes Begravelse talte i Frederiksberg Kirke Pastor Evaldsen og Thistedes Eftermand i Tømmerup, der bragte et smukt Farvel fra sin Menighed; jeg talte ved Graven på Fasankirkegården og forrettede Jordspåkastelsen).

I Løbet af nævnte Sommer ægteviede jeg også Løjtnant Evald Wulf og Frøken Louise Øllgård, Søster til min Hustrus Stifmoder, og opholdende sig i mine Svigerforældres Hus som Husbestyrerinde. Hun var så meget ældre end Brudgommen, at hun kunne have været hans Moder, og vi Andre ansåe derfor denne Forbindelse for

en Mesalliance, der aldrig kunde ventes at føre til noget Godt. Men vor Frygt blev gjort til Skamme; det blev et meget lykkeligt Ægteskab. Da Wulf efter mange Aars Forløb var som Oberstløjtnant og Chef for 14de Bataillon kommen til at boe i Aarhus, udtalte han til mig, at det var en velsignet Dag for ham, da jeg ægteviede ham; hendes Indflydelse på ham kunde han takke for, at han var bleven Den, han nu var. For 2 Aar siden stod han for Tur til at blive Regimentschef; men på Grund af en Legemssvagthed, han havde pådraget sig, blev han nødsaget til at søge sin Afsked, og flyttede så til Kjøbenhavn. Der havde han den Sorg for kort Tid siden (i 1892) at blive sin Hustru ved Døden berøvet efter henved 40 Aars kjærligt Samliv. Den Afdøde opnåede en Alder af over 80 Aar, men bevarede i en sjælden Grad sin Aandsfriskhed og Livlighed indtil kort Tid før sin Bortgang (Wulf gik af som Oberst).

Den 8de Dcbr. 1853 fyldte vor lille Helene sit første Leveår. For-gjæves havde vi fra om Formiddagen ventet at see hos os min kjære Svigerfader som Gratulant. Det blev Aften og endnu lod han sig ikke see. Endelig – omtrent ved 10-Tiden – blev der ringet på Dørklokken; men istedetfor den med Længsel Ventede viste sig en Tjenesstepige, hvis Budskab slog ned som et Lyn fra klar Himmel: »Politi-mesteren er død!« Næppe kunde vi troe vore egne Øren. Dybt grebne ilede vi til Hjemmet på Guldsmedegade og fik her Syn for Sagn. Om Eftermiddagen var Nielsen kommen hjem fra Byen, og da han ikke befandt sig rigtig vel, vilde han hvile sig lidt, før han begav sig ud påny for at gratulere sin lille Datterdatter. Da imidlertid hans Hustru undrede sig over, at det varede så længe, inden han lod høre fra sig inde i Soveværelset, hvor han havde lagt sig, gik hun derind for at kalde på ham, men fik intet Svar, og da hun følte på hans Hænder, vare de ganske kolde. Forskrækket fik hun strax sendt Bud efter en Læge, men da denne kom, kunde han kun konstatere, at Døden var indtrådt, formodentlig på Grund af, at et Blodkar var sprunget. Såvel Rektor Blache som Overlærer Funch satte ham i »Aarhus Stiftstidende« et smukt Eftermæle. Ved hans Begravelse talte Pastor Kragerop i Frue Kirke, og jeg ved Graven. På denne rejstes der en Mindesten af »erkjendtlige Medborgere«. Hans Enke flyttede efter nogen Tids Forløb med sine 3 Børn til Kjøbenhavn, hvor hun overlevede sin Mand i adskillige Aar. Nielsen var kun 63 Aar, da han døde, og, stærk som han var af Naturen, syntes han endnu ved sin pludselige Bortgang at stå i sin fulde Kraft. Jeg har al Grund til at minde ham med Kjærlighed og Taknemlighed.

I April 1854 fødtes os en Søn, som efter to af sine Onkler fik Navnet Harald Fridleif Regnar. Han blev dog kun ca. 5 Fjerdingår gammel, idet han i Juni 1855 afgik ved Døden. Under en Mæslinge-Epidemi vare alle Børnene blevne angrebne af denne Sygdom. Samtidig hermed havde jeg fået Permission til en Rekreationsrejse til Kjøbenhavn. Min Kuffert stod pakket, men Rejsen blev udsat fra Dag til Dag. Endelig syntes Patienterne i så god Bedring og uden Fare, at jeg kunde begive mig afsted; men næppe havde jeg opholdt mig et Par Dage i Hovedstaden, før jeg modtog Efterretning om lille Haralds Død, hvorefter jeg naturligvis ilede hjem til den bedrøvede Moder. De andre Børn vare komne godt over Sygdommen.

Det rinder mig i Hu, at Thorvald – vistnok Aaret efter havde været syg af Hoftebetændelse, og at Barnepigen havde – istedetfor Blyvand, der skulde bruges til Omslag – fra Apotheket hentet Po-leervand (Skedevand). Intet Under derfor, at den arme Dreng græd og jamrede sig, skjøndt han fik Skænd derfor. Først da Omslaget skulde tages af, og det viste sig, at det var som forbrændt og faldt fra hinanden i Stumper og Stykker, medens Stedet hvorpå det havde ligget, var aldeles hudløst, blev Fejltagelsen opdaget. Om denne Hestekur imidlertid har gjort mere Gavn end Skade, er ikke godt at vide, men længe varede det ikke, inden Sygdommen var ganske hævet.

Så kom Aaret 1856, i hvilket jeg fristede den tunge Sorg at miste min inderligt elskede Hustru ved Døden i hendes Alders 33 Aar. Den 20de Juni var hun lykkelig nedkommen med en Søn og syntes i de første 14 Dage derefter at befinde sig vel. Hun var endog begyndt at komme lidt op. Men en Søndag Eftermiddag, da jeg kom hjem fra Aaby, hvor jeg havde holdt Gudstjeneste, modtoges jeg med det foruroligende Budskab, at hun havde fået Feber og havde begyndt at fantasere. Fra nu af tog Feberen til fra Dag til Dag, kun afbrudt af enkelte lyse Øjeblikke. Ofte kaldte hun på mig, og Fornemmelsen af min Nærhed kunde da for en Stund virke beroligende på hende. Den sidste Nat var hun falden i en dyb Slummer, som vakte Håb hos mig; men efterhånden blev Aandedraget langsommere og langsommere; endelig standsede det ganske, og jeg forstod da, at Alt var forbi.

Efter Begravelsen erholdt jeg Rejsetilladelse og begav mig, ledsaget af min ældste Søn, som da var 8 Aar gammel, over Haderslev til Højrup Præstegård, hvor jeg tilbragte henved 14 Dage i land-

lig Fred og Ro hos Valdemar Thisted og hans elskelige Hustru. Ved min Hjemkomst fandt jeg Alt ordnet til, at jeg kunde drage ind i min nye Bolig i mine Forældres Gård, medens min Broder Harald, som hidtil havde boet der, var flyttet over i min tidligere Bolig ligeoverfor. Således kunde nu min Moder og mine Søstre have stadigt Tilsyn med Børnene og med mit Husvæsen, hvilket var et stort Gode.

Senere kom desuden min Søsterdatter Thora Krabbe i Huset hos mig, indtil hun blev gift med Skibskaptejn Christian Arboe. Jeg ægteviede dem i Aarhus Frue Kirke. I 1859 overtog Johanne Rebecka Jensen (Datter af Pastor Jensen i Houbjerg), på Anbefaling af min Svigerinde Emma, som kjendte hende fra Randers, Pladsen hos mig som Husbestyrerinde, og vandt snart Børnenes Hengivenhed.

En af de første Dage i Aaret 1861 døde min kjære Embedsbroder, Sognepræsten Konsistorialråd Kragerop, kun nogle og halvtredsindtyve Aar gammel, af en Blodforgiftning, der var fremkommet gennem et lille Hul på den ene Fod. Fra Barndommen af havde han havt et skrøbeligt Helbred og levede derhos under fattige Forhold, så han havde ondt ved at stride sig igennem Skolen (v. Westens Institut i Kjøbenhavn). Han var imidlertid flittig og flink, og hans Ihærdighed førte ham lykkeligt igennem alle Vanskeligheder. Fra sin Skoletid bevarede han endnu et Papir, som mindede ham om en særlig vanskelig Situation, da han var nærved at måtte opgive Håbet om at kunne blive ved Studeringerne. Papiret havde indeholdt en Pengesum fra en Unavngiven samt Ordene: »pistis, elpis« : Tro, Håb. Senere fik han at vide, at Gaven hidrørte fra en af hans Lærere: Nielsen, den senere Rektor ved »den videnskabelige Realskole« i Aarhus, for hvem han derfor vedblev stedse at nære megen Taknemlighed og Hengivenhed.

Under Kolding-Slaget i 1849 var han Præst der i Byen og måtte under Kugleregnet passere igennem flere af Gaderne for at søge hen til et Sted, der var udenfor Skudvidde. Han glemte siden en Bog, hvori en Geværkugle var trængt og var forbleven imellem Bladene. Hans forud skrøbelige Helbred havde på den Dag fået et Knæk, som han siden ikke forvandt. Han gik krumbøjjet, altid med den ene Hånd på Ryggen og med Stokken i den anden Hånd, og langt borte fra kunne man på Gaden høre ham komme ved Lyden af hans Stok, som han i regelmæssig Takt stødte hårdt ned mod Stenene. Han havde vænnet sig til at tale meget om sin Dårlighed og stadige Smertes, hvorfor Pastor Gad, der i nogle Aar var hans Kollega, kaldte ham »Hr. Klagerop«. Som Prædikant var han aldeles

ikke fremragende; dog havde han i sin Tid vundet Præmie for en Prædiken om Forsoningen ved Christus.

Efter Kragerops Død blev jeg constitueret som Sognepræst ved Aarhus Frue Kirke, og denne Constituion vedvarede til langt hen på Aaret, idet det trak længe ud med Kragerops Eftermands Provst Bendix's Overtagelse af Embedet. Og i denne Mellemtid indtraf to vigtige Familiebegivenheder: først (efter henved 5 Aars Enkemandstand) mit Bryllup i Houlbjerg Kirke – 12te Marts – med min hidtilværende Husbestyrerinde Hanne Jensen, og dernæst mine Forældres Guldbryllup den 17de April. Den smukke Fest i denne Anledning er udførlig skildret i det lille trykte Skrift: »Mindeblade for Familien Elmquist« (1868). Fra min Bryllupsdag skiftede jeg Bopæl og flyttede ind i en Gård på Rosensgade lige overfor Hotel Cimbria. Også her boede jeg frit på min Faders Bekostning.

Min nye Embedsbroder Bendix var i høj Grad forskjellig fra sin Formand. Han formelig bugnede af Legemskraft, var af en varmloddig og meget heftig Natur, tillige meget arbejdsdygtig og en god Prædikant, mindst dog når han ved overordentlige Lejligheder vilde rigtig anstrænge sig; da kunde han på næsten hysterisk Måde tage så stærkt på Vej, at Virkningen af hans Tale skadedes meget derved. Efter sin Ankomst gik han og jamrede sig over at være kommen hertil og sagde, at han savnede sin tidligere Virksomhed, navnlig den provstelige. (På samme Måde bar han sig forresten ad senere, da han var bleven befordret fra Aarhus til Vindinge på Fyen; da var det Aarhus, han længtes tilbage til. Gjerne vilde han havt Menigheden der til at indgaa med Begjæring om at få ham tilbage, men det vilde ikke lykkes ham).

En Svaghed havde han – trods den store Forskjel – tilfælles med den kjære Klagerop: han kunde kun dårligt finde sig i, at Konfirmander, navnlig af den bedre stillede Klasse, gik til Forberedelse hos en anden Præst. I Skoler og Instituter gik han formelig på jagt efter Konfirmander. Han mente, at Biskoppen, da han opmuntrede ham til at søge Embedet, havde givet ham Udsigt til at blive Stiftsprovst ved indtrædende Vakance; men Biskop Brammer var bleven ærgelig over hans Jamren over at være kommen til Aarhus, og da så Stiftsprovste-Embedet blev ledigt ved C. V. Boesens Befordring til Harridslev ved Randers, blev dennes Fætter E. Boesen Sognepræst i Horsens, kaldet til Stiftsprovst. Bendix og jeg kom forøvrigt godt ud af det med hinanden. Fra først af havde jeg vundet hans Hjerte ved forud for hans Ankomst til Aarhus, at have

fået optaget i Stiftstidende en Beretning om en Hædersgave, der var ved Afskeden bleven ham overrakt af hans Provstis Skolelærere. Han var en velbegavet Mand med mange gode Egenskaber, men i høj Grad Stemningsmenneske og lod sig ofte rive hen af sit heftige Sind, hvorved han jævnlig skadede sig selv. I Vindinge blev han atter Provst, hvilket snart forsonede ham med hans nye Stilling, og i denne forblev han til sin Død.

Omtrent et Aar efter mine Forældres smukke Guldbryllupsfest afgik min Moder pludselig ved Døden (den 23de Maj 1862). Endnu Dagen forud havde hun fuldkommen rask taget Afsked med min ældste Broder og hans Familie, som havde været i Aarhus på Besøg. Oftere havde hun i de sidste Aar af og til havt Anfald af Asthma, og havde også en Forudfølelse af, at hun engang vilde blive kvalt i et sådant Anfald. Midt på Natten bleve min Hustru og jeg kaldte op ved Budskabet om hendes Død, og vi ilede da afsted til det gamle Hjem, hvor alle vare dybt rystede ved det, der var skeet. Hun var i ualmindelig Grad elsket og højagtet af Alle, såvel Ringe som Fornemme. Hun nåede en Alder af næsten 71¹/₂ Aar.

Kong Frederiks den 7des Død i Nvbr. 1863 gav Signalet til den 2den slesvigske Krigs Udbrud. Den bedrøvelige Efterretning om Tilbagetoget fra Dannevirke, hvilken uventet slog ned som et Lyn – dette Foretagende, som dengang blev så hårdt bedømt, men senere er blevet erkjendt for at have været det efter Omstændighederne ene Rigtige – nåede mig, mens jeg sad ved mit Skrivebord, fordybet i Udarbejdelsen af en Prædiken til næste Dag. Midt under de sørgelige Begivenheder, som derefter påfulgte, modtog jeg min Ud-nævnelser til Sognepræst for Virring og Essenbæk Menighed. Kort Tid derefter rejste min Hustru og jeg derud for at see vort tilkommende Opholdssted. Da vi vare komne igjennem Voldum forekom Alt os, især ved Ammelhede, så bart og øde som om vi befandt os midt ude på Ahlheden. Ej heller Præstegården med dens gamle Bygninger, især det dårlige Bindingsværks-Stuehus forekom os synderlig indbydende; og oppe på Kirkegården fløj os – da det var en stærk Blæst – Sandet op om Ørene og ind i Øjnene. Samme Dags Aften kørte vi til Randers, hvor vi overnattede hos min Broder, og næste Dag kom vi tilbage til Aarhus.

Slattes

NOTER

Om familien Elmquist se: A. G. J. Elmquist: Stamtavle over Gudmann Elmquists Efterkommere, 1913 (T. Baumgarten: Borgerlige Familier, s. 137 ff.), her anført som: Stamtavlen. Af forkortelser er i øvrigt kun anvendt to: A. St. = Aarhus Stiftstidende og A. St. Aarb. = Aarbøger udgivne af Historisk Samfund for Aarhus Stift.

8. *Gudmann Elmquist* (ca. 1729–1814) var født i Sverige og kom ca. 1755 til København, hvor han en tid var gårdskarll og 1768 tog borgerskab som spækhøker, men i reglen, og tilsidst udelukkende, ernærede sig som skomager. Han var tre gange gift, og familiens forhold var som oftest ret fattige (Stamtavlen s. 128–36).

Folandt. Johannes Jensen Folandt (1756–1827) var født i Køge og tog 1796 borgerskab i København som »frj muremester«, dvs. at han ikke havde gjort mesterstykke. Han arbejdede sig frem til nogenlunde velstand og ejede bl. a. en gård i Gothersgade. To af hans døtre blev gift med Elmquister (Stamtavlen s. 145–49).

Adolf Frederik. Adolph Frederik Elmquist (1788–1868) oprettede 1810 en boglade og et lejbibliotek i Århus. Han kom her i forbindelse med udgiveren af Aarhus Stiftstidende, bogtrykker Niels Lund, og overtog allerede 1811 redaktionen af bladet; 1812 fik han tillige privilegiet som bogtrykker. Han tog ivrigt del i amatørkomedien i »Polyhymnia«, skrev prologer og oversatte stykker til opførelse. I mange år var han aktiv i borger-væbningen og tog 1826 sin afsked som kaptajn, hvorefter han udnævntes til overkrigskommisær. Aarhus Stiftstidende arbejdede han op til den i datiden mest udbredte provinsavis, og desuden udgav han fra 1818 »Læsefrugter samlede paa Litteraturens Mark«, et underholdende tidsskrift, som fik meget stor udbredelse (Stamtavlen s. 137–50; Em. Sejr: Aarhus Stiftsbogtrykkerie, 1937, passim).

Geert. Gert Hardius Larsenius Elmquist (1793–1873) var også en tid skomager i Århus. I 1817 mødte han op på Olufsmarkedet med »københavn-ske skoe-arbejder« og havde sit udsalg i broderens gård på Mejlgade (A. St. 1.8.1817), men 1819 fik han borgerskab i byen og boede først i »madame Dues gård« på Skolegade (A. St. 25.11.1820); 1822 flyttede han til Lille Torv (A. St. 15.10.1822) og året efter til Rosengade (A. St. 15.4.1823). I 1826 og 1829 træffes han dog igen på Olufsmarkedet som »skomagermester fra Kjøbenhavn« (A. St. 25.7.1826 og 1.8.1829). Hans hustru Ane Marie, f. Folandt, en søster til bogtrykker A. F. Elmquists kone, havde i København haft »kgl. bevilling til at sye alle slags dameklæder« og forsøgte sig i kunsten også i Århus (A. St. 27.10.1820 og 18.3.1823). Se i øvrigt Stamtavlen s. 181 f.

Jakob. Jacob Claudius Elmquist (1797–1845) blev 1823 bogtrykker og siden tillige skriftstøber i København. Han udgav et par tidsskrifter: »Sneelillier«, »Litteraturens Paketbaad« og »Sjølunds Blomster«, men havde ikke samme held med dem som broderen med »Læsefrugter«; ingen af tidsskrifterne opretholdt livet mere end et års tid, og af det sidste udkom kun et enkelt hefte. Jacob Elmquist gik fallit og kom senere til Ålborg, hvor han blev bibliotekar ved stiftsbiblioteket (Th. H. Erslew: Forfatter-Lexicon I, 1843, s. 373 og Supplement I, 1858, s. 410; Stamtavlen s. 186 ff.).

Claudius. Claudius Elmquist. Iflg. Stamtavlen var C. E. født 1830, kom i bogbinderlære og døde 1848 af lungesvindsot. Der var desuden en søn, Jørgen Gudmann Elmquist, f. 1824, der døde 1842 (Stamtavlen s. 188). Derimod foreligger ingen oplysninger om en Claudius Elmquist, der skulle have arbejdet hos kunstdrejer Evert.

Kunstdrejer Evert. Herman Bernhardt Evert (1833–90) kom 1854 fra København til Århus, hvor han oparbejdede en betydelig forretning, bl. a. med dørgreb, hvoraf han førte »ca. 80 dessins« (A. St. 26.2.1885). Han var ved sin død medlem af ligningskommissionen i Århus, af bestyrelsen for Teknisk Skole og for Velgørenhedsselskabet (A. St. 5.3.1890; Aarhus tekniske Skole gennem 100 Aar, 1928, s. 61).

Jørgen Thisted. Jørgen (Overgaard) Thisted (1795–1855) blev efter sin teologiske eksamen 1820 kapellan i Ålborg, 1822 i København og var fra 1825 til sin død sognepræst i Gyrtunge på Sjælland. Allerede i skolen viste han sig som »et godt, men uroligt og udisciplineret hoved«, og endnu før sin konfirmation oprådte han i litteraturen. Senere udfoldede han et omfattende og broget forfatterskab, mest teologisk og opbyggeligt, men også skønlitterært. Han var således en flittig bidragsyder til svogeren, A. F. Elmquists tidsskrift »Læsefrugter« og til Aarhuus Stiftstidende. Som prædikant virkede han stærkt ved sit levende sprog, sin spillende fantasi og sin direkte henvendelse til tilhørerne; han vandt stor popularitet hos det brede lag, men var mindre vel anskrevet inden for den teologiske verden, hvor man talte om »affektation« og »hykkelske phraser« (Stamtavlen s. 79 f; Dansk biografisk Leksikon XXIII, 1942, s. 318 ff.).

Valdemar Thisted. Valdemar Adolph Thisted (1815–87) kom som 12-årig i huset hos sin morbroder, A. F. Elmquist i Århus og blev student fra Århus Katedralskole 1833. Han var stærkt litterært interesseret, men tog dog teologisk eksamen 1840. Fra 1842–44 var han derefter bestyrer af en drengeskole i Skanderborg, hvor han for alvor begyndte sit forfatterskab. Fra 1846 til skolens nedlæggelse i 1853 var han adjunkt ved Den videnskabelige Realskole i Århus, derefter sognepræst i Højrup ved Ribe og senere i Tømmerup på Sjælland. Hans store produktion af romaner, rejseskildringer og teologiske afhandlinger vakte i sin tid en ikke ringe opmærksomhed, særlig »Breve fra Helvede«, der oversattes til flere sprog og ligefrem gjorde furor i Tyskland; men som forfatter er han nu helt glemt (Stamtavlen s. 180 f.; Dansk biografisk Leksikon XXIII, 1942, s. 521 ff.).

9. *Vogelsang.* Carl Vogelsang. Stamtavlen har ingen oplysninger om hans senere skæbne. Sønnen *Carl* (1831–78) var grosserer i København (Stamtavlen s. 185).

Rosenkilde. Christen Niemann Rosenkilde (1786–1861), den senere kgl. skuespiller, var fra 1810 kordegn ved Vor Frue Kirke i Århus samt lærer ved friskolen; 1812 blev han kantor ved domkirken. I Det forenede dramatiske Selskab og senere i Polyhymnia spillede han ivrigt komedie, bl. a. sammen med A. F. Elmquist; han havde også en udmærket sangstemme, som prins Christian Frederik (Christian VIII) under sit ophold i Århus 1814 på tilbagevejen fra Norge blev opmærksom på, hvad der blev anledningen til, at Rosenkilde kom til Det kgl. Teater (C. N. Rosenkilde: Efterladte Skrifter I, 1877, indledningen; A. St. 24.6.1923).

10. *Adolf Rosenkilde.* Adolph Rosenkilde (1816–82), søn af C. N. Rosen-

kilde, stod som skuespiller i skygge af faderen og rejste derfor til Kristiania, hvor han slog igennem. Senere opnåede han også fuld anerkendelse herhjemme. Ligesom faderen syslede han med et humoristisk forfatterskab; særlig kendt er hans fortælling »Anders Tikjøb«, der også i dramatisk form har gjort stor lykke. Den omtalte fortælling »Carstens Skriftemaal« står i A. Rosenkildes samlede fortællinger »Mellem Sæsonerne« I, 1872, s. 261-425.

Købmand Jens Herskind. Jens Schibbye Herskind (1792-1850). Se Stamtavlen s. 185 og V. A. Secher: Den Grotumske Legatstamtafle, 1875, s. 14.

11. *Murmester Fisch.* Iflg. Stamtavlen boede Fisch »i nærheden af Aalborg«. Han var separeret fra sin hustru Margrethe Folandt (Stamtavlen s. 148).

Carl Wulff. Carl Israel (senere Johannes eller Johan) Wulff (1792-1854) havde først købmandshandel med kolonial og manufaktur på Vestergade (A. St. 7.8.1819), men gik fallit 1822 (A. St. 24.10.1822). I 1823 oprettede han »med kgl. bevilling« en bomuldstøj-fabrik på Skolegade (A. St. 31.7.1823), som han året efter udvidede med et strømpevæveri (A. St. 3.2.1824). Han åbnede egen butik i 1828 (A. St. 24.5.1828 og 13.10.1832), men ophævede den igen 1839 (A. St. 22.5.1839). Fabrikken har næppe gået særlig strålende (A. St. 30.8. og 19.10.1838). Wulff forsøgte sig også med possementmagerarbejde og blev derved draget ind i en voldsom polemik med possementmager H. C. Henius (A. St. 6., 10., 15. og 16.11.1832). I 1852 averterede Wulff sit varelager til salg »formedelst forandring« (A. St. 28.7.1852), og samme år blev han antaget som »commissionair for Lottoet i Hamborg« (A. St. 8.12.1852). Han døde 1854 (A. St. 24.3.1854) (Stamtavlen s. 148; H. Metzou: Mine Forfædre, 1956, s. 211).

Kjøbmand Borgen. Jens Andreas Borgen, født 1823, var købmand i Hjørring (Stamtavlen s. 182).

Jens. Jens Herskind Elmquist (1830-1915) var fra 1886 skibsinspektør ved statsbanernes søfartsafdeling med bolig i København, men vedblev samtidig at fungere som leder af istransporten over Storebælt (Stamtavlen s. 182 f.).

Helene Folandt. Helene Ambrosia Folandt (1790-1862), A. F. Elmquists hustru, synes at have været ualmindelig afholdt. »Guds frygt og menneskekærlighed nævnes som fremtrædende træk i hendes karakter«, hedder det; hun var godgørende og hjælpsom over for fattige og ulykkelige mennesker, men hun havde også humor og forstod at skabe hygge i hjemmet. Som yngre var hun meget smuk, som ældre statelig. Efter hendes død 1862 fremkom en række mindedigte, hvoraf her skal citeres et par vers, som skyldes den begavede, men tidligt forfaldne poet Fr. Sneedorff Birch, der som barn synes at have haft sin gang i det Elmquistske hjem:

Som barn jeg i din nærhed ofte stod
og såe, i kredsen hist af dine kære,
dig stedse lige blid og øm og god,
i sorg, i fryd, en venlig skytsånd være.

Af kærlighedens rige, dybe væld,
som gud lod springe frem i kvindens hjerte,
du øste kraft og mod til sildigst kvæld,
da natten kom og slukked dagens kjerte.

Og som din vandel var en harmoni,
der kvæged os med toner milde, klare,
så var din bortgang blid og smertefri,
da engle hen til herrens bryst dig bare.

Se i øvrigt Stamtavlen s. 149 f.; Em. Sejr: Aarhus Stiftsbogtrykkerie, 1937, passim.

Konsul Mørk. Johannes Magnus Mørk (1827–89) var handelsuddannet og startede sammen med købmand F. W. Kiørboe en en gros-forretning i korn og smør, som pengekrise 1857 imidlertid standsede. Han var derefter deltager i forskellige merkantile foretagender og interesserede sig især for politik, indvalgte 1856 i Århus borgerrepræsentation og var 1861–73 Århuskredsens folketingsmand. Han blev tidligt politisk medarbejder ved Aarhus Stiftstidende og var efter A. F. Elmquists død ansvarshavende redaktør af bladet (A. St. 1.4. og 18.6.1889; Aarhus Handelsforening 1862–1937, s. 43 f.).

Det dramatiske Selskab. Om de i datiden så yndede dilettantforestillinger eller privatkomedien, som man dengang sagde, se A. St. Aarb. 1913, s. 113–76 og 1914, s. 38–115; Torkil Baumgarten: Selskabet Polyhymnia gennem 100 Aar, 1915; Aarhus gennem Tiderne III, 1941, s. 355–61.

Borgervæbningen. Om borgervæbningen i det 19. århundrede se Aarhus gennem Tiderne III, s. 61–80; Rasmus Nielsen: Aarhus i Fyrerne, 1959, s. 36–38.

12. *Prinds Ferdinand.* Christian VIII.s broder, arveprins Frederik Ferdinand (1792–1863) blev allerede 1803 udnævnt til chef for »Prins Frederik Ferdinands lette Dragoner« i Århus og var fra 1839 kommanderende general over Nørrejylland, hvorfor han jævnlig opholdt sig i Århus, i reglen sammen med sin gemalinde, Frederik VI.s datter, arveprinsesse Caroline (1793–1881).

Hotel Royal. Den gård, hvor gæstgiver N. Larsen i 1838 åbnede Hotel Royal, ejedes i 1820erne og 1830erne af pastor J. P. Halds enke; dens øverste etage bestod af »10 værelser, køkken, spisekammer og øvrige bekvemmeligheder« (A. St. 10.12.1829). Da kongen jævnlig boede i gården under de store troppesamlinger, kaldtes den ofte »Kongens Gård«, og det var derfor naturligt at give hotellet navnet Hotel Royal (Holger Jugel: Hotel Royal i Aarhus 1838–1938).

Murer Dabelsteen. Formodentlig den Dabelsteen, der 1828 blev mester-svend hos muremester Fr. Goetz' enke (A. St. 23.2.1828); måske J. A. Dabelsteen, som 1832 mistede sin hustru Marie Sophie Windom (A. St. 30.3. og 6.4.1832).

14. *Bogtrykker Lund.* Niels Lund (1753–1825) oprettede 1794 Aarhus Stiftsbogtrykkerie og startede samtidig Aarhus Stiftstidende. 1812 solgte han trykkeri og avis til A. F. Elmquist for 5000 rdlr. en gang for alle og årlig, så længe Lund var i live, en afgift på 1000 rdlr., efter statsbankerotten omskrevet til 300 rigsbankdaler sølv værdi (Em. Sejr: Aarhus Stiftsbogtrykkerie, 1937, s. 38–85). Lunds hustru, Margrethe Lovise, født Richter, døde 1827, næsten 78 år gammel, og overlevede altså kun et par år sin mand.

Edvard. Edvard Julius Johannes Elmquist (1812–66) blev student fra Århus 1830, cand. jur. 1835, var indtil 1850 ansat i Københavns politi, hvorefter han til sin død var byfoged og politimester i Randers; samtidig

fungerede han en tid som herredsskriver i Nørhald, Støvring og Galten herreder, en bestilling han senere ombyttede med byskriverembedet i Randers. Hans hustru, Emma Mathilde Schwartz, var en søster til operasanger og skuespiller ved Det kgl. Teater Julius S. og ligeledes musikalsk begavet og med en smuk sangstemme (Stamtavlen s. 150 ff.).

15. *Distriktslæge Weis.* Ernst Peter Weis (1776–1845) kom til Århus 1805 som distriktskirurg og læge ved hospitalet. Af hans fire sønner blev to boende i Århus, nemlig Hans Christian W. (1811–82), der var distriktslæge 1845–60 og stiftsfysikus 1860–80, samt Andreas Severin W. (1815–89), som fra 1846 var ejer af Århus Mølle (Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen II, s. 1190 f.; Arosia 1926, s. 27; A. St. 27.2.1845 og 30.9.1933).
16. *Kammerjunker L. Krabbe.* Ludvig Vilhelm Krabbe (1798–1857) blev cand. jur. 1823, auskultant i Rentekammeret 1825, amtmand på Bornholm 1837–49 (afskediget), derefter landstingsmand for 4. valgkreds (Bornholm). (Stamtavlen s. 158 f.; Danmarks Adels Aarvog XLV, 1928, s. 52) Iflg. A. Falk-Jensen og H. Hjorth-Nielsen: Candidati og Examinati juris II, 1955, s. 409, var Krabbe 1828–37 fuldmægtig ved Vejle Amt, den sidste tid ved Århus Amt. Derimod står der intet om, at han har været konstitueret som stiftamtmand.

Julius Benzon, søn af kammerherre, amtmand Peter Ulrik Frederik Benzon (Danmark Adels Aarvog LIV, 1937, s. 18).

17. *Rosenørn-Teilmann.* Christian Peder Theodor R.-T. (1817–79) ansattes efter sin juridiske eksamen i Rentekammeret, 1851 blev han borgmester i Fredericia, og 1853–59 var han herredsfoged i Skads herred. 1861 tiltrådte han besiddelsen af stamhuset Nørholm ved Varde. Sin politiske løbebane begyndte han som medlem af landstinget fra 1859; fra 1865 var han kultusminister og fungerede fra august 1866 tillige som justitsminister, hvorefter han 1867 afgav kultusministeriet og fortsatte som justitsminister, indtil han 1868 afgik af helbredsgrunde (Danmarks Adels Aarvog XLIX, 1932, II, s. 156; I. K. Rosenørn (Teilmann): Lidt om Nørholm og dens Beboere, 2. udg., 1909, s. 24–30).

Min Søster Louise. Louise Nielsine Elmquist (1816–77). Forelskelsen i Fr. Paludan-Müller er omtalt i Vilh. Andersen: Paludan-Müller I, 1910, s. 41 f.; H. Martensen-Larsen: Den virkelige Fr. Paludan-Müller 1924, s. 115 f.; S. Kühle: Fr. Paludan-Müller I, 1941, s. 160 ff. og 206; Stamtavlen s. 161 f.

Overlærer Fleischer. Edvard Christie Fleischer (1780–1854) var født i Norge og student fra Bergen. Han kom 1806 som adjunkt til Århus Katedral-skole, blev 1818 overlærer og tog sin afsked 1846. En kollega karakteriserede ham som »en fidel fyr ... men uden for matematikken temmelig tynd i papirerne« (E. G. Tauber: Memoriae Fredericoburgenses. Add. 235 e, s. 184. Det kgl. Bibliotek). Fleischer var særlig interesseret i naturfagene og var 1837 med til at stifte et selskab, der havde sat sig det mål at oprette et naturhistorisk museum (Indbydelsesskrift til den off. Examen i Aarhus Cathedral-skole 1850, s. 57; A. St. Aarb. 1952, s. 67); det blev dog aldrig til noget. Ved sin afsked fik han fra skolens elever overrakt en sølvpokal; inden sin afrejse skænkede han sine konkylier, udstoppede fugle m. m. til katedralskolens naturhistoriske samling (A. St. 18.11.1846; Indbydelsesskrift til den off. Examen i Aarhus Cathedral-skole 1847, s. 31).

- Dr. Willemoes.* Frederik Vilhelm Willemoes (1778–1860), en broder til søhelten, var stiftsfysikus i Viborg fra 1808 og i Århus 1817–44.
18. *Pløjesøsteren Caroline.* Caroline Karlos eller Karlos (1809–74) var datter af en tysker, Christoph Karlos, som iflg. traditionen under Napoleonskrigene var kommen såret til Itzehoe, hvor han forelskede sig i en pige af god familie, der blev hans hustru og flygtede med ham til Århus. Her dukkede han op 1802 og tilbød at give unge mennesker undervisning i tegning og at male folks værelser »efter nyeste måde« (A. St. 5.6.1802). Han forfærdigede også rullegardiner (A. St. 15.6.1805) og blev tillige tegnelærer ved katedral-skolen. Iflg. Stamtavlen rømte han i 1815 fra kone og børn, og der arrangeredes teaterforestilling til fordel for den forladte moder og hendes »uopdragne« børn (A. St. 17.1.1815). Få dage senere tales der dog om Karlos' rejse »til fjerne fædreland af længsel at se sin slægt . . .« og om de »midlertidigen faderløse« børn (A. St. 24.1.1815). Under opholdet i Tyskland døde han imidlertid, og enken meddelte i september 1815, at hendes »gode mand«, der for over et år siden forlod Danmark »for endnu en gang at besøge sit fædreland og sine slægtninge«, er død af et »nervelag« allerede den 18. april »i sin fødeby Berent i Vestpreussen«, 52 år gammel (A. St. 5.9.1815). At dødsbudskabet er nået så sent frem, kan måske forklares ved de urolige forhold i Europa. Den efterladte familie i Århus var imidlertid bragt i en økonomisk vanskelig situation, og den lille Caroline, som allerede tidligere havde haft sin gang hos bogtrykker Elmquists, der boede i samme ejendom, blev nu antaget som deres egen og sluttede sig med stor kærlighed til den Elmquistske familie (Stamtavlen s. 163 f). Hun forblev ugift og flyttede tillige med pløjesøsteren Louise til København sammen med A. F. Elmquist, da denne 1867 trak sig tilbage som redaktør af Aarhus Stiftstidende.

- Harald.* Harald Fridleif Gudmann Elmquist (1818–83) blev student 1837, men opgav hurtigt studierne; han omtales i Stamtavlen som »en fin og nobel karakter«; men han var ikke robust nok til en redaktørs ofte stormomsuste post, hvorfor han overlod redaktionen af Aarhus Stiftstidende til konsul J. M. Mørk, idet Elmquist dog stadig var bladets udgiver og drev Aarhus Stiftsbogtrykkerie. Hans hustru, Karen Elisabeth, født Weinschenck, (1831–1908) var særdeles handlekraftig og drev efter sin mands død den store forretning med en vis selvstændighed; men da hun var uligevægtig af sind og heftig af temperament, blev hendes dispositioner i reglen overeksponerede. Hendes gode såvel som mindre gode egenskaber kom til fuld udfoldelse. Hun yndede at omgive sig med al mulig pragt, indrettede »Riddersal« i den gamle Elmquistske ejendom på Mejlgade og et stort springvand i haven; en årrække lønnede hun af sin egen lomme en tredjeprest ved Århus Domkirke, formodentlig fordi hun ikke var tilfreds med de forhåndenværende (Stamtavlen s. 159–61; Em. Sejrr: Aarhus Stiftsbogtrykkerie, 1937, passim).
19. *Frimurer Nøthen.* Anders Johansen Nøthen (ca. 1792–1841), en af byens originaler, som morede folk ved indlæg i avisen, der kunne have en vis kontant slagfærdighed, men især udmærkede sig ved en naiv selvbevidsthed og en barok argumentation, som i Nøthens ubehjælpssomme sprogbehandling ofte fik en pudsigt virkning. Den helt store morskab blomstrede dog først, da byens trænede penne begyndte at levere bidrag til avisen i Anders Nøthens navn. Overleveringen nævner både rektor H. H. Blache, Fr. Sneedorff-Birch og Jørgen Thisted som forfattere af Nøthen-indlæg; og måske har

- også Harald Elmquist bidrager sit, da han samlede og udgav disse indlæg under titlen »Nøtheniana eller Anders Nøthen og hans Aandsbeslægtede. Nytaarsgave for 1846, helliget Almindeligheden. Udg. af Jørgen Dyrh, Brolægger«. I Erslews Forfatter-Lexicon er dette værk dog tillagt Fr. Sneedorff-Birch, som imidlertid har frasagt sig faderskabet (Fr. Sneedorff-Birch: Et Bidrag til den danske Litteraturhistorie, 1856). De »Poetisk-politiske Slingringer« udsendte Elmquist som særligt tryk allerede 1840 under Anders Nøthens navn og lod dem derefter indgå i samlingen af Nøtheniana 1846. Fr. Sneedorff-Birch havde i 1844 udgivet »Nye poetisk-politiske, klingrende, skingrende og slingrende Svinglinger og Dinglinger« også under Nøthens navn, skønt den arme frimurer på det tidspunkt var død (Th. H. Erslew: Supplement til Almindeligt Forfatter-Lexicon I, 1858, s. 155; A. St. 8.11.1924 og 23.3.1941, søndagstillæg; Rasmus Nielsen: Aarhus i Fyrre, 1959, s. 150).
20. *Dagmar Hedegaard.* Alexandre Dagmar Gunhilde Hedegaard Elmquist (født 1863) blev iflg. Stamtavlen gift 1881 med sin adoptivhalvfætter, grosserer Anton Kristian Herskind (født 1854) af kulfirmaet Kampmann & Herskind. Om *Anna Gredsted* findes derimod ingen oplysninger.
- Professor Withusen.* Carl Christopher Withusen (1778–1853) blev professor ved det chirurgiske akademi 1816, ved Universitetet fra 1842 (Kr. Carøe: Den danske Lægestand III, 1905, s. 230 f.).
- Organist Kabell.* Johannes Kabell (1783–1855) blev student fra Århus 1803, opholdt sig nogle år i København, var fra 1807 kantor i Alborg, 1811–14 sanger og skuespiller ved Det kgl. Teater, men slog ikke igennem, efter sigende fordi han var for undselig og kejtet (Memoirer og Breve XLII, s. 113). I 1815 ansattes han som kantor og kordegn ved Århus Domkirke, 1816–45 var han sanglærer ved katedralskolen, en tid også ved borgerskolerne, og 1833–47 virkede han som organist ved domkirken. I de yngre år gav han ofte koncerter, og han var meget anset som musklærer; i Århus syntes man også godt om hans kompositioner; hans melodi til rektor Blaches fædrelandssang »Dybt under Nordens himmel« betragtedes som århusianernes »nationalsang«. Den omtalte melodi til A. F. Elmquists »Vuggeviser for mit blinde barn« er optaget i den af Immanuel Rée udgivne »Musikalsk Anthologie« I, 1856. Kabell var ugift og efterlod sig en lille formue, som han havde bestemt til forskellige legater (A. St. 22.8.1826; 29.9.1847; 17.9. og 20.10.1855; 21.3.1956; H. H. Blache: Arosia, 1862, s. 81; H. Friis-Petersen: Embeds- og Bestillingsmænd i Aarhus, 1941 (maskinskrevet manuskript i Det kgl. Bibl.; i Statsbiblioteket i Århus og Landsarkivet i Viborg)).
22. *Theodor Freiesleben* (1825–1906) var fra 1843–49 sekondløjtnant ved tredje dragonregiment i Århus; efter treårskrigen ansattes han ved gendarmerikorpset i Slesvig. Som chef for det under provisorieårenes politiske kampe oprettede gendarmerikorps – »de lyseblå« – viste han sig som en anerkendt dygtig administrator (Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, s. 214; Stamtavlen s. 57 f.).
23. *Madame Bager.* Karen Hasselmann Bagger, født Voetmann (1791–1848), enke efter byfoged og byskriver i Skanderborg Andreas Nicolai Bagger (1763–1827). Md. Bagger bekendtgør 1828, at hun »opmuntret af adskillige« har i sinde »igen at begynde med børns undervisning, hvormed jeg engang før var så lykkelig at vinde forældrenes tilfredshed, og da jeg nu har en voksen datters medhjælp, så tør jeg love, at de skulle blive undervist i alt, hvad

de efter deres alder kunne lære« (A. St. 6.5.1828; C. Hjorth-Nielsen: Danske Prokuratorer 1660–1869, 1935).

Pastor Dinesen. Chr. Dinesen (1801–63), der fra 1839 til sin død var sognepræst i Vurring-Essenbæk, var anden gang gift med byfoged Baggeres datter Andrea Caroline Bagger (1812–69).

24. *Hans Marzetta*. Hans Philip Plesner Marzetta (1818–49), søn af klubværten i »Polyhymnia«, Lorenzo Marzetta (1772–1843). Se Rasmus Nielsen: Aarhus i Fyrrerne, 1959, s. 131. Hans Marzetta blev student fra Århus 1837, cand. theol. 1842, men døde allerede 1849 (H. Friis-Petersen: Personalhistoriske Bidrag til Aarhus Katedralskoles Historie, 1939. Maskinskrivet manuskript i Det kgl. Bibliotek og Statsbiblioteket i Århus).

Signe Due, muligvis datter af købmand og brændevinsbrænder Jacob Due (død 1820), som ejede daværende nr. 38 på Skolegade (A. St. 3.10.1820 og 11.2.1826).

Mamsel Bançon. Elisa Maria Cathrine Bançon (ca. 1767–1840) var født i Grenoble og kom 1801 til Danmark; fra ca. 1824 underviste hun i Århus. Den omtalte danske pige *Therese* var hendes plejedatter Theresia Cæcilia Richter, som 1840 »vemodsfuld« bekendtgjorde hendes død (A. St. 10.3.1840).

Georgine Christine Nielsen (1822–56), datter af byfoged og politimester i Århus Jørgen Nielsen (1790–1853).

Hans Råe. Hans Frederik Raae (1820–95), søn af købmand P. C. Raae, hvis forretning han førte videre. 1866 overdrog han kolonial- og produkt-handelen til købmand Anton Wistoft, men beholdt selv tømmerhandelen, som han dog også solgte 1875 for helt at hellige sig arbejdet som forretningsfører i Spare- og Laanekassen i Århus (S. Weis-Fogh: Spare- og Laanekassen i Aarhus, 1939).

25. *Seminarist Frausing*. Chr. Peter Frausing (1788–1858) var født i Århus, seminarist fra Borris 1822 og kom 1823 fra Barrit til Århus, hvor han var »privatlærer«. 1833 blev han gift med Ane Sophie Christensen (A. St. 14.6.1833); 1838–47 var han lærer og kirkesanger i Hasle ved Århus, og 1848 avterterer han igen om undervisning af »børn i den yngre alder« (A. St. 26.8.1848). I de følgende år må det være gået tilbage for ham, for 1852 takker han i avisen »de ædle mennesker, der ved så mange godhedsbeviser bidrage til at gjøre min fremtid noget lysere« (A. St. 1.2.1852). Hans død bekendtgøres i A. St. 11.8.1858 (H. Friis-Petersen: Dimittenter fra danske Skolelærer-Seminarier samt Privatister 1781–1880 I, 1958 (maskinskrivet manuskript i Statsbiblioteket i Århus)).

Ernst Weis. Ernst Marcus Weis (1807–73) var ligesom de andre brødre Weis meget musikalsk, en udmærket amatørcellist og blandt stifterne af Musikforeningen i København (Musikforeningens Festskrift, 1889).

26. *Jens Stougaard* (1761–1838), søn af en snedker i Ry, blev 1783 student fra Århus, fik filosofisk eksamen med udmærkelse, men havde ikke råd til at studere videre ved universitetet og blev derfor huslærer i Jylland, senere hører ved Roskilde skole og kom 1789 til Århus Katedralskole, hvor han 1791 blev konrektor efter endelig at have taget den nødvendige eksamen. I 1805 efterfulgte han Thure Krarup som skolens rektor. Det siges om ham, at han omgikkes eleverne »med venlighed og faderlig godhed ... og det var sjældent, at nogen discipel ved kådhed i ord eller gerning vovede at forstyrre opmærksomheden«. Rektor Stougaard døde først 1838, ikke 1837,

som Elmquist skriver (H. H. Blache: Jens Stougaard. En Nekrolog, 1838; Østjydske Hjemstavn 1937, s. 94-106; V. A. Secher: Meddelelser om Slægten Secher, 1939, s. 199 f.; A. St. Aarb. 1952, s. 42 ff.).

Blache. Hans Henrik Blache (1787-1871) blev student fra Århus 1806, tog teologisk embedseksamen 1811 og var derefter huslærer i København, indtil han 1813 blev konstitueret ved sin gamle skole i Århus, hvor han 1814 udnævntes til adjunkt, 1824 til overlærer, 1833 til konrektor og 1838-61 var rektor. Han havde således levet det meste af sit liv i Århus, hvad måske nok prægede ham noget. Blache var kendt som en god latinere og »Horats' smagfulde oversætter«. I årenes løb leverede han også et utal af lejligheds-poesier både inden for den selskabelige klub »Polyhymnia« og ved officielle højtideligheder for ikke at tale om private kredse, hvor en sang af Blache sjældent savnedes. Et udvalg af disse poesier udgav han 1862 i samlingen »Arosia«; det betydeligste, som foreligger fra Blaches hånd er dog de kulturhistorisk værdifulde erindringer om skolelivet i Århus omkring 1800, der offentliggjordes efter hans død i Historisk Tidsskrift, 4. række III, 1872-73 (Rasmus Nielsen: Aarhus i Fyrreerne, 1959, s. 147 f.).

Engelbrecht. Adam Abraham Engelbrecht (1767-1849) var født i København, men træffes 1804 i Horsens, hvor han underviste bl. a. i tegning. Fra 1815 - måske før - er han i Århus og giver også her tegneundervisning; han var lærer ved katedralskolen 1815-36. Den af Elmquist omtalte årsag til hans afskedigelse findes ikke anført i andre erindringer. Derimod synes Engelbrecht i de yngre år at have været et livligt gemyt (Rasmus Nielsen: Fra det gamle Aarhus, 1902, s. 20-23), men med årene trættes han, måske har også afskedigelsen slået ham ud, og han omtales nu som en falmet, beskedene mand, der ved fødselsdage eller andre begivenheder i velhavende familier mødte op med en sirlig tegning, som han overrakte. Han forlangte ikke noget for den, men fik i reglen en rigsdaler. Gamle Engelbrecht har dog været omfattet med megen sympati, hvad tydeligt fremgår af den opmærksomhed, han og hans hustru var genstand for ved deres guldbryllup (Rasmus Nielsen: Aarhus i Fyrreerne, 1959, s. 96 og 156; A. St. 16.4.1838 og 1.9.1954).

Snedorf-Birch. Frederik Snedorff-Birch (1805-69), søn af biskop Andreas Birch, blev student fra Århus 1823, men fuldenkte ikke sine studier ved universitetet. 1829 blev han konstitueret lærer ved Århus Katedralskole, 1834 adjunkt, men 1838 afskediges han på grund af drikfældighed. 1839 erklæredes han umyndig. Han levede derefter et ret kummerligt liv. Som St. St. Blichers gode ven holdt han taler ved Himmelbjergfesterne og ved andre lejligheder, og et utal af poesier er spredt rundt i datidens aviser og tidsskrifter. Carit Etlar har skildret ham i novellen »Blichers Hat«, og Fr. Paludan-Müller benyttede ham som model til digteren Boldt i »Ivar Lykkes Historie« (Seksten Århusrids tilegnede Svend Unmack Larsen, 1953, s. 261-89).

28. *Fogtmanns Læsebog.* Nikolai Fogtmann: Lærebog i den christelige Religion. Til Brug for den studerende Ungdom. Bogen udkom i tre oplag i tiden 1823-36.

Herslebs større Bibelhistorie. Svend Borchmann Hersleb: Lærebog i Bibelhistorie, udkom i tre oplag fra 1812-26.

Balles Lærebog. Nicolai Edinger Balle: Lærebog i den evangelisk-christelige Religion, indrettet til Brug i de danske Skoler, København 1791. Ved reskript af 1792 blev bogen befaleet indført som »undervisningsbog i religionen for ungdommen« og udkom derefter i mange oplag de følgende år.

Råes Tømmergård. Købmand P. C. Raas tømmergård lå ved firmaets ejendom, daværende Studsgade 70, nu Nørreport 20.

29. *Christian Brix.* Christian Carl Brix (1820–1908) blev student fra Århus 1836 og cand. theol. 1842; tog ivrigt del i studenterforeningslivet og var stærkt optaget af den skandinaviske bevægelse. 1851–92 var han bestyrer for Efterslægtsselskabets Realskole, 1858–92 medlem af Københavns borgerrepræsentation, 1863–87 indvalgt i rigsdagen.

Peter Brix. Peter Sophus Deodatus Brix (1821–1908) blev student fra Århus 1839 og tog teologisk embedseksamen 1845, men senere studerede han jura og blev cand. jur. 1851. Han var derefter assistent i indenrigsministeriet, 1855 auditor i hæren og blev 1857 byfoged, byskriver og vejer, måler og vrager i Frederikssund.

Sognepræsten ved Frue Kirke. Jens Christensen Brix (1780–1849) kom 1829 fra Ålborg til Århus, hvor han blev til sin død (H. P. Selmer: Nekrologiske Samlinger I, 1849, s. 520–23).

Carl Heilmann. Carl Ulrik Heilmann (1818–44) var søn af Joachim Otto Carl Heilmann, der under krigsperioden 1807–14 avancerede til kaptajn. Efter krigen bosatte han sig i Århus, hvor han oprettede en skole for både piger og drenge og i øvrigt dyrkede musikken såvel privat som offentligt (A. St. 23.7.1816; 13.5 og 25.11.1817). Han og A. F. Elmquist fik desuden bevilling til at afholde »maskeradeballer« (A. St. 19.2 og 21.12.1819 og 4.2.1820). Ved kaptajn Heilmanns tidlige død (A. St. 9.2.1821) blev familien økonomisk ilde stillet, og Elmquists tog da den ældste af sønnerne i huset; men også Carl Ulrik blev stærkt knyttet til familien, især til den næsten jævnaldrende Alfred, som han en periode i studietiden boede sammen med i København. Carl Ulrik Heilmann havde et litterært talent, og en del af hans poesier havde relation til familien Elmquist, særlig til Alfred (Gerhard Heilmann: Slægten Heilmann, 1893–95, s. 190 f. og 293–340).

Madame Råe. Der fandtes flere familier Raas i Århus i disse år, så det ikke kan afgøres, hvem »rappenskralden« var.

31. *Georgines Fader.* Politimester Jørgen Nielsen (1790–1853) kom som prokurator til Århus i 1815 og blev tillige herredsfuldmægtig i Hads- og Ning herreder indtil 1820. I de følgende år var han godsforvalter for Marselisborg og bestyrede enkelte andre godser; 1825 blev han politiassistent i Århus. Jørgen Nielsen tog ivrigt del i byens liv, sad i bestyrelsen for Teknisk Skole, var den drivende kraft i arbejdet for ophævelsen af bymarkens fællesskab, ligesom han var virksom for Spare- og Laanekassens oprettelse. 1844 valgtes han til stænderdeputeret for Århus købstad. Jørgen Niensens sidste år sled meget på ham: som politimester havde han mange vanskeligheder under den tyske besættelse, og frihedsrusen efter 1848 passede ikke hans konservative natur. Endelig kom koleraepidemien 1853, som stillede meget store krav til hans arbejdskraft; og Jørgen Nielsen sparede sig ikke. Man havde netop samlet ind til en gave til ham som påskønnelse for hans arbejde i kolera-året, da han pludselig døde den 9. december 1853 (A. St. 15.12 og 31.12.1853;

Rasmus Nielsen: Fra det gamle Aarhus, 1902, s. 193–204 og Aarhus i Fyrrenerne, 1959, s. 28 og 123; Vagn Dybdahl, Vello Helk og Finn H. Lauridsen: Sagførere i Århus, 1956, s. 32 f. A. St. Aarb. 1955, s. 118 f.).

Lærer i Græsk og Tydsk. Det drejer sig formentlig om adjunkt Ole Christian Ludvig Arntzen (1802–69), der 1833 konstitueredes ved Århus Katedralskole og netop underviste i græsk og tysk. Det hedder om ham, at han var hidsig og utålmodig, men samtidig godmodig og svag og kunne derfor ikke holde disciplin (E. Bodenhoff: Lyse Minder, 1915, s. 89). Se også G. A. Jensen: Barndoms- og Ungdomserindringer, 1943, s. 96, og Rasmus Nielsen: Aarhus i Fyrrenerne, 1959, s. 82 og 148.

Edsberg. Jens Frederik Vilhelm Edsberg (1800–67) var adjunkt i Århus fra 1828 og blev 1835 sognepræst i Hornslet, senere i Thorsager-Bregnet.

34. *Vilhelm Paludan-Müller* (1807–61), søn af biskop J. Paludan-Müller og broder til digteren Fr. Paludan-Müller, blev cand. theol. 1834 og var adjunkt ved Århus Katedralskole fra 1835, indtil han 1839 ansattes som sognepræst i Beder-Malling.

Dampskibsforbindelse. Der var dog allerede 1827 begyndt en mere regelmæssig dampskibs fart mellem København og Jylland med dampskibet »Dania«, men kun i sommerhalvåret, og helt stabil var ruten ikke; desuden var det meget billigere at tage med sejskibene (Rasmus Nielsen: Aarhus i Fyrrenerne, 1959, s. 120 f.).

Professor Petersen. Frederik Christian Petersen (1786–1859) blev 1818 professor extraordinarius i klassisk filologi ved Københavns Universitet, fra 1842 ordinarius.

Professor Johansen. Carl Theodor Johannsen (ca. 1804–40) blev 1833 udnævnt til professor i østerlandske sprog, men døde af brystsvaghed allerede 1840 (Københavns Universitets Aarbog for 1840, s. 23). Det omtalte værk »Ansichten d. Inder und Hebräer, durch Zusammenstellung d. Manuischen und Mosaischen Kosmogonie erörtert«, udkom i 1833.

35. *Werlauff.* Erich Christian Werlauff (1781–1871), overbibliotekar ved Det kgl. Bibliotek og tillige professor i »nordisk historie og oldsager«. Werlauffs hovedværk »Historiske Antegnelser til Ludvig Holbergs Lystspil« kom i første udgave 1838, i anden forøgede og til dels fortsatte udgave 1858.

J. Fausbüll. Peter Julius Rosenstand Fausbüll (1817–91), der gik i klasse med Alfred Elmquist, var søn af sognepræst Chr. Nissen Fausbüll i Hasle og broder til den senere professor Michael Viggo Fausbüll; han blev cand. theol. 1843, var pers. kap. i Østbirk fra 1847, i Holme-Tranbjerg fra 1853, Sognepræst i Torsted 1857 og i Hassing 1873.

Martensen. H. L. Martensen (1808–84), den senere biskop, havde 1838 faaet ansættelse ved universitetet som lektor i teologi med pligt til at holde forelæsninger for russer over moralfilosofi. Fra 1840 blev han professor, og hans forelæsninger samlede en usædvanlig stor tilhørsrække og prægede på afgørende måde størstedelen af det følgende slægtleds teologer, der gennem den hegeliske dialektiske metode samlede sig om romantikkens grundsyn overført på teologien: Enhed af tro og tænkning, en stor helhedsanskuelse, hvor alle modsætninger harmonisk forenes i en altomfattende enhed (Dansk biografisk Leksikon XV, 1938, s. 367 ff.).

37. *Schurmann.* Jens Christopher Schurmann (1812–91) havde 1835 taget teologisk embedseksamen med udmærkelse og var de følgende år en skattet

manuduktør; 1846 blev han præst i Ålborg, hvor han valgtes til medlem af den grundlovgivende rigsdag, fra 1851 var han sognepræst i Skårup og forstander for Skårup Seminarium.

Clausen. H. N. Clausen (1793–1877) blev 1821 lektor og 1822 professor i teologi. Uanset Grundtvigs voldsomme angreb på ham i »Kirkens Gjenmæle«, 1825, var Clausens videnskabelige anseelse urokket, men på grund af hans politiske virksomhed blev han vraget som biskop Mynsters efterfølger, idet A. S. Ørsted meddelte ham, at ministeriet ville »tabe al holdning«, hvis det udnævnte ham. Den yngre H. L. Martensen blev foretrukket (Biografisk Leksikon V, 1934, s. 288 ff.).

Fru Kårsberg. Iflg. Kjøbenhavns Veiviser 1840 boede fru M. Kaarsberg, Admiralgade 164.

Studentersamfund. Under de bevægede politiske forhold efter Frederik VI's død, da mange håbede på en fri forfatning af Christian VIII i lighed med den, han 1814 havde givet Norge, organiserede også studenterne sig under førerskab af mænd som Orla Lehmann, D. G. Monrad, A. F. Krieger, Carl Ploug m. fl. Det studentersamfund, man dannede i 1840, kom dog allerede i starten i konflikt med konsistorium, som forlangte tilsyn med det, hvad samfundet nægtede at gå med til. Universitetet »ophævede« derefter studentersamfundet, og rektor skrev samtidig til politidirektør Bræstrup og anmodede ham om at træffe »de fornødne foranstaltninger til opretholdelse« af universitetets beslutning (H. C. A. Lund: Studentereforeningens Historie 1820–70, II, 1898, s. 1–62). Enevælden yndede ikke politisk virksomhed, og slet ikke af studenter.

Gude. Ludvig Jacob Mendel Gude (1820–95); både hans og *Hans Egede Schacks* (1820–59) indlæg i debatten findes refereret i H. C. A. Lund: Studentereforeningens Historie 1820–70, II, 1898, s. 29–31.

38. *Akademisk Læseforening.* På Regensen var 1832 oprettet en læseforening med lokale for alumnene; man kom imidlertid i et modsætningsforhold til regensprovsten, professor F. C. Petersen, og 1839 startedes derfor en ny forening, Akademisk Læseforening eller Akademicum, med Carl Ploug som formand og lokaler uden for Regensen. Her samledes især de yngre studenter, for hvem Studentereforeningen var for dyr, og i de følgende fem år, indtil Akademicum indgik en union med den gamle studentereforening, udfoldede det akademiske liv sig ikke mindst livligt her (H. C. A. Lund: Studentereforeningens Historie 1820–70, I–II, 1896–98, passim).

Atellaner. Plougs såkaldte Atellaner, som han skrev under pseudonymet Poul Rytter, var studentikose, dramatiske digtninge, fulde af politisk og litterær satire og skrevet i et ramsaltet sprog, men fra Plougs side kun beregnet for studenterkammeraterne; de er dog senere udgivet. Atellanerne var på en måde forbillede for den lidt yngre C. Hostrup, hvis komedie »Gjenboerne« opførtes 1844 på Hofteatret for at fejre sammenslutningen af Akademicum og Studentereforeningen.

Fru Schwartz. Iflg. Kjøbenhavns Veiviser 1840 boede fru A. F. W. Schwartz i Larsleistræde 167. Hendes søn, Julius Schwartz, havde en »til koleraturang særdeles bøjelig« tenor og var sanger og tillige skuespiller ved Det kgl. Teater fra 1826. Han afskedigedes som skuespiller 1857 og var derefter regissør ved teatret (Th. Overskou: Den danske Skueplads IV, 1862, s. 825; VI, 1876, s. 359).

Enke-Bispinde Mønster. Biskop P. H. Mønster (1773–1830) var kun et års tid biskop i Århus. Hans enke, Friderike Sophie Fleischer (1789–1848), flyttede efter hans død til København.

40. *Oberstløjtnant Dorschæus* kan være enten Frederik Emanuel Koefoed Dorscheus (1773–1843), der blev oberstløjtnant 1837, eller Frederik Dorscheus (1779–1864), udnævnt til oberstløjtnant i 1839 (V. Richter: Den danske Landmilitæretat 1804–94, I, 1896, s. 146).

Løjtnant Dorchæus. Christian Frederik Dorscheus (1813–68), der blev sekondløjtnant 1828 og premierløjtnant 1836.

Student A. Fleischer. Adolph Hilarius Frederik Fleischer (1816–95), søn af overlærer Edv. Christie F., var adjunkt på Herlufsholm 1843–49, tog landmålereksamen 1851 og blev ejer af Nybogård ved Helsingør. Fra 1861 var han præst for den katolsk-apostolske menighed på Frederiksberg (H. Friis-Petersen: Personalhistoriske Bidrag til Aarhus Katedralskoles Historie, 1939. Maskinskrivet manuskript i Det kgl. Bibliotek og Statsbiblioteket i Århus).

Vi have vel rejst, Herre! »Ulysses von Ithacia« 5. akt 3. scene. Replikken lyder: »Har vi ikke vel reyst, Herre?«.

»Caroline Amalie«. Dampskibet »Caroline Amalie« ejedes af et Flensborg-rederi og sejlede på ruten Flensborg–København–Århus (Rasmus Nielsen: Aarhus i Fyrreerne, 1959, s. 121).

Himmelbjerget. Om folkefesterne på Himmelbjerget, som kulminerede i 1840erne, se Cornelius Adrian: Om Himmelbjergfesterne og St. St. Blicher, 1882, og Jeppe Aakjær: St. St. Blichers Livs-Tragedie, II, 1904, s. 292–424.

41. *Adjunkt Carøe.* Johan Frederik Anton Martinus Carøe (1811–90) blev cand. theol. 1834, gjorde derefter en udenlandsrejse og opholdt sig længere tid i Paris. Fra 1839 var han lærer ved Den videnskabelige Realskole i Århus og blev ved skolens nedlæggelse adjunkt ved katedralskolen, fra 1861–72 ved Metropolitanskolen i København. Overlærer blev han ikke. Han var »en ualmindelig dårlig lærer« (G. A. Jensen: Barndoms- og Ungdomserindringer, 1943, s. 104). I Århus oprettede han et »læse-selskab« (A. St. 19.6.1840) og var ivrigt medlem af komiteen til indsamling af bøger og blade til soldaterne under treårskrigen (A. St. 13.4.1851). I 1851 udkom i Paris Fr. Hammerichs skildringer fra treårskrigen, som Carøe havde oversat til fransk.

42. *Adjunkt Warburg.* Emil Frederik Warburg (1817–86) var adjunkt ved Den videnskabelige Realskole i Århus fra 1844, til han 1849 tog sin afsked af helbredsgrunde. Rektor K. C. Nielsen fremhævede ved afskeden hans »selskelige personlighed og varme iver for sit kald« (Efterretninger om Den videnskabelige Realskole i Aarhus for Aaret 1848–49, s. 21). I 1851 blev Warburg res. kapellan i Asminderød, Grønholt og Fredensborg og 1859 sognepræst ved St. Nicolai Kirke i Svendborg (Præstehistoriske Samlinger I, s. 337).

Harald. Byfoged Jørgen Nielsens søn Harald Regner Nielsen (1824–99) blev cand. theol. 1850, ansattes ved Århus kommunale skolevæsen 1856. Fra 1861–63 var han adjunkt i Herlufsholm, men vendte derefter tilbage til Århus, hvor han 1871 blev overlærer ved borgerdrengeskolen og senere ved borgerpigeskolen. 1888 tog han sin afsked af helbredshensyn (Chr. Buur: Aarhus Skolevæsen gennem 80 Aar, 1930, passim).

Edelsborg. Gården Edelsborg ved Skanderborg ligger i Skanderup-Stilling kommune og ejedes dengang af P. U. E. Tøttrup (død 1862), tidligere ejer af

Dueholm på Mors (Vagn Riisager: Krøniken om Tøttrupperne paa Dueholm 1947, s. 16 ff.).

Stine Rosenørn. Christine Marie Rosenørn (1821–52), datter af tidligere stiftamtmand i Århus Carl Gustav R. (1786–1858) og 1850 gift med sin fætter Christian Peter Theodor Rosenørn-Teilmann (Danmarks Adels Aarbog IV, 1887, s. 382).

43. *Melodien »Vaga Luna«.* »Vaga luna, che inargenti« af Vincenzo Bellini udsendtes med dansk tekst, »Luna i din sølverglans« på Wilh. Hansens forlag (Alfred Nielsen: Sang-Katalog II, 1924).
44. *Koncert.* Organist Muth-Rasmussen fra Horsens gav 17. oktober en koncert i Århus Domkirke. I anmeldelsen fremhæves en »tenorsolo med obligat violin og orgel«. Ingen anden form for sang omtales (A. St. 18.10.1847).

Hurrah! Freieslebens beretning om slaget ved Bov findes i et »extra-følgeblad til A. St. nr. 69« 1848. Teksten begynder: »Hurra! de danske have vundet seier!«

Stiftamtmand Gråh. Jens Andreas Graah (1787–1873) var stiftamtmand i Århus 1843–57. Han var »en gammel livlig pebersvend, der i sine unge dage havde været page hos Christian VII og fortalte herom« (G. A. Jensen: Barndoms- og Ungdomserindringer, 1943, s. 186). Andetsteds karakteriseres han dog som indesluttet og legemlig svag (Elfride Fibiger: Tidsbilleder, 1904, s. 129). Om en deputation til ham i 1848 findes intet berettet i andre kilder; men populær var han ikke, og da Orla Lehmann i 1848 som regeringskommisær besøgte Århus, blev der gjort forsøg på at få ham fjernet som stiftamtmand. Lehmann var dog klar over, at Graah var »en mand af utvivlsomt retsindighed«, selv om der fremkom »stærke eksempler på ladhed og særhed« (O. Lehmann: Efterladte Skrifter II, 1874, s. 282), og der skete derfor kun det, at Graah fik adjungeret kasserer ved bankkontoret i Århus Chr. Otterstrøm (1795–1876) som medhjælp. Århusianerne var heller ikke mere utilfredse med Graah, end at de ved hans afsked skænkede ham »en smuk udpolstret med fløjel betrukken lænestol« (måske a propos ladheden) og et sølvservice (A. St. 2.1.1858).

45. *Slaverne fra Rendsborg.* Rygtet om at slesvig-holstenerne ved krigens udbrud i 1848 havde løsladt slaverne, dvs. forbryderne i Rendsborg Tugthus og sendt dem nord på, hvor de røvede og plyndrede, vakte en voldsom panik i Jylland (Lønborg Friis: Den jyske Slavekrig, 1898). Når århusianerne tog det nogenlunde roligt, skyldtes det måske den straks ved krigens udbrud oprettede »betryggelses-comitee«, som bl. a. søgte at kontrollere de mangfoldige, ofte helt vilde rygter, hvad slet ikke var så let, fordi datidens efterretningstvæsen var så langsomt og mangelfuldt (Rasmus Nielsen: Aarhus i Fyrre, 1959, s. 105 og 158 f.).

Major Zastrow. Heinrich Adolf von Zastrow (1801–75), senere preussisk general.

Realskolen. »Den videnskabelige Realskole« i Århus blev oprettet ved kgl. resolution af 10. maj 1839, og undervisningen begyndte allerede i november samme år i lejede lokaler på Vestergade. I januar 1842 kunne skolen flytte ind i en nyopført bygning i Dynekarken ved Mindeport, hvor nu Sabroes fabrikk ligger. I 1853 blev skolen nedlagt, og under koleraepidemien samme år blev bygningen taget i brug som koleralazaret. Det blev derved klart, at den egnede sig godt som sygehus, og kommunalbestyrelsen i Århus købte

derfor bygningen for 20.000 rdlr. Indtil 1893 fungerede skolebygningen i Dyrnarken derefter som sygehus for Århus by (Cl. Funch: Den videnskabelige Realskole i Aarhus, 1845 og 1852; Chr. Buur: Aarhus Skolevæsen gennem 80 Aar, 1930, s. 15; Aarhus gennem Tiderne II, 1940, s. 426 f.; Rasmus Nielsen: Aarhus i Fyrreerne, 1959, s. 79 og 146).

Rektor Nielsen. Knud Christian Nielsen (1798–1872). Meningerne om ham var stærkt delte. G. A. Jensen yndede ham ikke: »Heldigvis havde han ikke at gøre med os små, han var en værre pedant og meget ilde lidt, blandt andet for et vidtdreven pryglesystem – hver lørdag afpryglede han alle drenge, som i ugens løb havde anmærkninger eller dårlige karakterer« (G. A. Jensen: Barndoms- og Ungdomserindringer, 1943, s. 49 og 94; Rasmus Nielsen: Aarhus i Fyrreerne, 1959, s. 79 og 146).

Adjunkt Holmsted. Cand. polyt. Svend Holmstedt (1813–76) var adjunkt ved Den videnskabelige Realskole fra oprettelsen 1839 til han 1851 blev adjunkt ved Frederiksborg lærde skole; overlærer sst. 1855–68. Han var stærkt naturvidenskabeligt interesseret og holdt 1846–47 foredrag om jordklodens fysik i Teknisk Skole, ligesom Selskabet for Naturlærens Udbredelse flere vintre overdrog ham at holde forelæsninger i Århus om den mekaniske fysik, om elektricitet og magnetisme m. m. (A. St. 11.11.1843).

Overlærer Funch. Caspar Gerhard Clemens Funch (1807–93) blev student med udmærkelse 1824 og havde ligeledes udmærkelse til sin teologiske embedseksamen 1830. Han var lærer ved Landkadetakademiet fra 1835, indtil han 1839 som overlærer kom til Den videnskabelige Realskole i Århus 1853 overflyttedes han til katedralskolen. Funch underviste i tysk i alle klasser, men tålte ingen germanismer i elevernes danske oversættelse; så tordnede han: tal dansk, din tyske hund! (Arosia 1933, s. 10). Af alle erindringer fremgår det, at Funch var både respekteret og afholdt (E. Bodenhoff: Lyse Minder, 1915, s. 88 f.; G. A. Jensen: Barndoms- og Ungdomserindringer, 1943, s. 97; Arosia 1928, s. 96; A. St. 7.11.1926 og 7.2.1932; A. St. Aarb. 1944, s. 107). Sammen med kolleger ved skolen udgav han en dengang meget benyttet dansk læsebog, som kom i flere udgaver. Han var stærkt politisk interesseret og omtales positivt af Orla Lehmann i dennes skildring af sin rejse i Jylland som regeringskommisær i 1848 (O. Lehmann: Efterladte Skrifter II, 1874, s. 282). Funch tog også ivrigt del i byens liv, sad i mange år i byrådet, redigerede byrådets forhandling (A. St. 9.8.1872) og havde betydelig indflydelse, ikke mindst som formand for skoleudvalget (Chr. Buur: Aarhus Skolevæsen gennem 80 Aar, 1930, s. 66). Han fejredes stærkt, både da han i 1864 havde været i Århus i 25 år (A. St. 5.11.1864) og i 1880, da han udtrådte af byrådet (A. St. 13.4.1880).

46. *Okkupation i Aaret 1849.* Om Århus under besættelsen i 1849 kan læses i: F. Hertz: Livet under en Occupation, 1849; (M. Wilnau): De tyske Rigstrupper i Aarhus I–II, 1849; A. Wilde: Fra Krigen 1848–49, 1892, s. 152–63; Elfride Fibiger: Tidsbilleder, 1904, passim; G. A. Jensen: Barndoms- og Ungdomserindringer, 1943, s. 83 f.; Aarhus gennem Tiderne III, s. 54 ff. Den af Elmquist omtalte beretning er formentlig tre ret store artikler i A. St. 24., 25. og 27.7.1849.

Stiftsprøst Dahlerup. Michael Henrik Ludvig Dahlerup (1802–89). Efter teologisk embedseksamen var Dahlerup nogle år adjunkt i Hillerød, fra 1828 sogneprest til Vindblæs og Dalbynder og fra 1838 til Gjerlev og Enslev.

1845 blev han stiftsprovst i Århus, men søgte 1854 forflyttelse som sognepræst til Ballerup og Måløv, hvor han tog sin afsked 1878. Som stiftsprovst i Århus var han højt anset; da han i 1854 rejste fra byen, skrev Aarhus Stiftstidende: »Det hører, det tør vi ligefrem påstå, til sjældenhederne, at se en embedsmand forlade sin virkekres i så høj grad agtet og påskønnet, som det her er tilfældet . . .« Fra »erkendtlige tilhørere og venner i Århus« modtog han en »smuk og kostbar bordopsats med indskrift«, og gaven fra hans embedsbrødre i Hasle herred var et sølv-skrivetøj (A. St. 12.9.1854).

Proprietær Andersen. Ditlev Christian Andreas Andersen var søn af hospitalsforstander Anders Andersen i Århus og havde gået i katedralskolen, hvorfra han blev student 1833, samme år som Valdemar Thisted. Fra 1841–86 ejede han Ringkloster i Hylke sogn ved Skanderborg.

47. *Kaptein Stage.* Carl Frederik Gottlob Stage (1803 eller 05–92) var skibsfører på Vestindien og Sydamerika og under treårskrigen chef for en kanonchalup. Han blev senere skibsreder, indtrådte som direktør i Det kgl. octr. Søassurancekompagni og var medlem af Sø- og Handelsretten. Om »Georg Stage«, se: Stiftelsen »Georg Stages Minde« gennem 50 Aar, 1932.

Sophus Engelsted. Carl Sophus Marius Neergaard Engelsted (1823–1914) var skibslæge under treårskrigen og udmærkede sig ved mod og dygtighed; under koleratiden i 1853 fungerede han som overlæge på Almindeligt Hospital i København, og for at holde modet oppe hos lægepersonalet, der blev deprimeret over de mange lægedødsfald, arrangerede han skovture på de værste dage. Han tog i det hele taget friskt og bramfrit på tingene og var foregangsmand i bekæmpelsen af tuberkulosen herhjemme; det skyldtes i første række ham, at Kysthospitalet på Refsnæs kunne åbnes 1875 (Nic. Holm: Glade Aar, 1915, s. 180–86; Th. Hauch-Fausbøll: Patriciske Slægter, IV, 1919, s. 4–7).

Kancelliråd Engelsted. Jacob Willads Engelsted (1786–1854) blev cand. jur. 1809 og var derefter en del år i kancelliet; 1825 udnævntes han til rådmand, by- og rådstueskriver i Århus. Han sad i den første direktion for Teknisk Skole og var revisor i Spare- og Laanekassen, men tog ellers ikke del i det offentlige liv (Aarhus tekniske Skole gennem 100 Aar, 1928, s. 14; Slægtstavlesamlingen 1931, s. 44).

Gehejmlegationsråd Skrike. Jacob Samuel Skrike (1786–1859) blev kancellist i departementet for udenlandske sager 1810, legationsråd 1818 og gehejmlegationsråd 1826. Han var fader til legatsifteren Julius Skrike (1815–96) (Personalhist. Tidsskrift 10. række, V, 1938, s. 217).

Justitsråd Jespersen. Jacob Wilhelm Jespersen (1805–60) nedsatte sig 1833 som praktiserende læge i Århus; fra 1844 til sin død var han stiftsfysikus (A. St. 28.7.1860).

Regimentsdyrlæge Rasmussen. Niels Rasmussen (ca. 1788–1849) var dyrlæge ved Prins Frederik Ferdinands Dragoner 1820–47 (H. Krabbe: Fortegnelse . . . over Dyrlæger . . . 1883, s. 15 (Tidsskrift for Veterinærer 2. række 13, 1883); A. St. 19.2.1820 og 12.10 og 14.10.1849).

48. *Pastor Evaldsen.* Christen Evaldsen (1819–93) var fra 1876 sognepræst ved Frederiksberg Kirke (Max Grohshenning og Th. Hauch-Fausbøll: Danmarks Præstehistorie 1884–1911, I, 1914, s. 204–07).

Eftermand i Tømmerup. Alfred Hannibal Andersen (1851–1933) var sognepræst i Tømmerup 1883–90, men ikke umiddelbart efterfølger af Vald. Thisted, der tog sin afsked allerede 1870.

Evald Wulf. Evald Andreas Wulf (1829–1913) blev 1880 oberstløjtnant og chef for 14. bataillon i Århus og afskediges 1890 med obersts karakter (V. Richter: Den danske Landmilittæretat 1801–94, II, s. 335).

49. *Eftermæle.* I A. St. 16.12.1853 findes en nekrolog over politimester Jørgen Nielsen, signeret ††, formodentlig H. H. Blache. Men 31. 12. giver ††† (formentlig Funch), en »speciellere angivelse af den hensovedes forskellige livsstillinger og hans virksomhed«, end det »med få, men kraftige og sandru træk« gengivne billede i avisen for 16.12 kunne gøre det.
51. *Christian Arboe.* Koffardikaptajn Christian Arboe blev 26.6.1859 viet i Århus (A. St. 27.6.1859).

Konsistorialråd Kragerop. Christian Frederik Kragerop (1806–61) blev 1837 residerende kapellan i Kolding og var fra 1849 sognepræst ved Vor Frue Kirke i Århus. Han var »så god, at han gav, hvad han kunne undvære af tid til sygebesøg, og hvad han kunne undvære af penge til trængende« (G. A. Jensen: Barndoms- og Ungdomserindringer, 1943, s. 84). I anledning af hans 25 års embedsjubilæum, der faldt sammen med hans og hans hustrus sølvbryllup, skænkede menigheden ham en mahognipiedestal, et taffelur og forskellige genstande af sølv (A. St. 16.4.1857 og 7.1.1861; Rud. Wolff: En gammel Præsts Livserindringer, 1926, s. 36).

Pastor Gad. Ole Christian Lund Gad (1813–59) var residerende kapellan ved Vor Frue Kirke i Århus og sognepræst for Åby menighed 1846–52. Han betegnes som »en ivrig mand«, der samlede mange tilhørere i kirken. »Adskillige, som havde grumme meget på ham at sige, kunne dog ikke lade være at gå hen og høre ham« (Ill. Tidende 1884–85, s. 583). Gad var først Martensens discipel, men slog senere om og blev ivrig grundtvigianer. Biskop Brammer, som ikke var grundtvigianer, anså ham for at være »vigtig« (Kirkehist. Samlinger 6. række II, s. 599). Under Frederik VII's og grevinde Danners besøg i Århus i 1852 udbragte Gad ved festmiddagen i »Polymymnia« »efter et højst interessant foredrag en skål for grundlovens ophøjede giver, hs. maj. kong Frederik VII« (A. St. 5.7.1852), og talen må have konveneret grevinden, som dagen efter gennem pastor Gad lod tilflyde Velgørenhedsselskabet i Århus 100 rdlr. (A. St. 7.7.1852). Han forflyttedes i november 1852 til Søllerød, og ved afrejsen fra Århus modtog han et taffelur som gave fra »venner og taknemlige tilhørere« (A. St. 1.12.1852).

52. *Proust Bendix.* Peter Vincens Bendix (1809–87) var sognepræst ved Vor Frue Kirke i Århus 1861–69 og blev derefter forflyttet til Vindinge, hvor han 1874 blev provst. Da han i 1869 var kaldet til Vindinge, skrev biskop Brammer om ham til sin kollega biskop C. T. Engelstoft i Odense: »han er både en meget dygtig og en meget retsindig mand, har et varmt hjerte og nidkærlighed for evangelisk Christendom uden sektvæsen og separatisme. Han er udmærket egnet til provstelige og dermed beslægtede forretninger. Som prædikant har han både som landsbypræst (i Højbjerg) og i Århus haft mange tilhørere ...« (Kirkehist. Samlinger 6. række V, s. 211).

Biskop Brammer. Gerhard Peter Brammer (1801–84) blev 1830 kaldet til sognepræst i Snedsted og Nørhå for samtidig at være forstander for Snedsted Seminarium, hvor han gjorde et fortjenstfuldt og påskønnet arbejde. I 1843

blev han biskop over Lolland og Falsters stift, og 1845 efterfulgte han J. Paludan-Müller på Århus bispestol. Brammer, som i de unge år havde følt sig stærkt draget af Grundtvig, blev senere i så høj grad Münsters mand, at han endog opkaldte sin søn efter ham (A. St. 13.11.1847). Hans vurdering af provst Bendix synes ikke helt at falde sammen med Elmquists. Brammer var en administrativ dygtighed og i det hele taget en myndig prælat, som havde stor indflydelse; ved hans 25 års jubilæum som biskop blev han fejret fra alle sider (A. St. 2.4.1868). Om Brammer se bl. a. F. Brammer: Amtsforvalter F. C. Brammer og hans Slægt, 1945, s. 114-29.

C. V. Boesen. Carl Vilhelm Boesen (1809-67) kom 1854 fra Mariager til Århus og var indtil 1863 en højt elsket stiftsprovst og præst ved domkirken; ved sin bortrejse fra byen modtog han en række erindringsgaver: et mahogniskrivebord fra præstekonventet, et »rigt broderet« tæppe fra tidligere kvindelige konfirmander, sølvgenstande fra kommunens lærere, en pragtbibel fra lærerne i Hasle herred, et maleri af domkirkens indre, malet af arkitekturmaleren Heinrich Hansen og skænket af en stor del af menigheden (A. St. 16.3.1863). Der blev også skrevet afskedsdigte til ham i avisen, og man opfordrede ham til at lade sin afskedsprædiken trykke (A. St. 14.3. og 24.3.1863). Se i øvrigt Hauch-Fausbøll: Stamtavle over Slægten Boesen, 1932, s. 58.

E. Boesen. Emil Ferdinand Boesen (1812-81) var residerende kapellan i Horsens, indtil han 1863 efterfulgte sin fætter C. V. Boesen som stiftsprovst i Århus, hvor han tog sin afsked 1877. Han var 1863-77 medlem af »kirkekommissionen«, men han og hans hustru var, som biskop Brammer skrev, »begge meget svage, og de ser sig end mere bedrøvede på hinanden« (Kirkehist. Samlinger 6. række V, s. 231). Boesen blev i sine unge år en god ven af Søren Kierkegaard og følte sig livet igennem knyttet til ham; han var også en af de få, Kierkegaard vilde se, da han lå på dødslejet (se bl. a. Carl Koch: Søren Kierkegaard og Emil Boesen, 1901).